'Αριθ. 459 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Θ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΗ' | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ἐπὶ τῆς λεωφ. Πανεπιστημίου 39. | 14 Ὀκτωβρίου 1884

Η ΑΠΟΛΕΣΘΕΙΣΑ

[Μυθιστορία τῆς Κυρίας Henry Greville.

Μετάφρασις Π. Ι. Φέρμπου].

Συνέχεια· ἴδε προηγούμ. φύλλον.

ΙΗ'

Ἡ Μαρκέλλα προέβαινεν εἰς τὴν ἀνάρρωσιν θαυμάσια. Ἐξήρχετο ἤδη καθ' ἑκάστην. Καὶ τὴν μὲν πρωΐαν ὡπλισμένη διὰ μικροῦ κανίστρου συνώδευε τὴν Τριανταφυλλιὰν εἰς τὴν ἀγοράν, ἐν ᾧ ἡ κυρία Ἑρμίνη ἐγειρομένη βραδύτερον κατεγίνετο εἰς τὸν καλλωπισμόν. Τὴν δὲ μετὰ μεσημβρίαν ἡ γηραιὰ κόρη ἐπορεύετο εἰς τὸ δάσος τῆς Βουλώνης καὶ ὁσάκις ἦτο εὐδία ἔκαμνε ἕνα γῦρον καὶ μετὰ ταῦτα ἐπανήρχετο· διήρχετο ἔπειτα μίαν καλὴν ὥραν ἀργίας πρὸ τῆς πυρᾶς ἥτις ἔλαμπε φαιδρῶς ἐν τῷ βάθει τῆς ἑστίας, ἐν τῷ σκότει ὅπερ τοσοῦτον ἀναπαύει καὶ εὐφραίνει τοὺς ὀφθαλμοὺς μετὰ τὸν ζωηρὸν ἀέρα τοῦ περιπάτου, ἔπειτα ἤρχετο ἡ ὥρα τοῦ γεύματος... Καὶ τότε ἡ προσφιλὴς στιγμὴ τῆς Μαρκέλλας, ἡ ὥρα τῆς ἐργασίας, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς λυχνίας, ἡ εὐλογημένη ἐργασία, ἡ ἀποκωλύουσα τὴν ἀνίαν, ἥτις πληροῖ τὴν διάνοιαν παντοίων εἰκόνων καὶ ἐννοιῶν.

Τὸ παιδίον ὅπερ οὐδέποτε ἤκουσε νὰ γίνηται λόγος περὶ ἱστορικῶν συμβάντων, ὅταν ἀκούσῃ τὸ πρῶτον ἱστορικὸν μάθημα, ἐκπλήσσεται, καταγοητεύεται, καὶ δὲν βλέπει τὴν ὥραν πότε νὰ το ἀκούσῃ ἐπαναλαμβανόμενον. Τὰ φανταστικὰ παραμύθια κατ' οὐδὲν εἶνε ἐπαγωγότερα τῆς διηγήσεως τῶν λαμπρῶν χρόνων τῆς Αἰγύπτου. Αἱ περὶ τῶν ἱπποτῶν ἱστορίαι, οἱ ἐπισημότατοι τῶν κομπαζόντων ἐπὶ κατορθώμασι πολεμικοῖς, δὲν εἶνε ἡρωϊκώτεροι τῶν προμάχων τῶν Θερμοπυλῶν, ἢ τῆς δρακὸς ἐκείνης τῶν Ἑλλήνων τῶν εἰς Τροίαν ἐλθόντων. Ἐὰν μὴ θέλῃ τὸ παιδίον νὰ μάθῃ, αἰτία τῆς ἀρνήσεώς του εἶνε οὐδὲν ἄλλο ἢ ὅτι ὑποβάλλουσιν εἰς αὐτὸ τὴν ἐκπαίδευσιν ὡς πρᾶγμά τι ὀχληρὸν καὶ ἀνιαρόν, — ὡς ἐπιβαλλόμενον καθῆκον καὶ οὐχὶ ὡς διασκέδασιν καὶ ἡδονήν.

Τοὐναντίον δὲ οἱ κατακερματίσαντες τὴν ἱστορίαν εἰς ἀνέκδοτα περίεργα, δὲν κατενόησαν ὅτι καίτοι πιστεύοντες ὅτι ἀποβλέπουσι πρὸς σκοπόν τινα ὠφέλιμον, καίτοι ἐπιτυγχάνοντες ἔν τινι μέτρῳ, φθείρουσιν ὅμως καὶ ἀφαιροῦσιν οὕτως ἀπὸ τῆς σπουδῆς πᾶν ὅ τι ἔχει τερπνὸν καὶ ἡδύ, οὐδὲν πλέον καταλείποντες εἰς τὸ ἀνεπτυγμένον ἤδη παιδίον, ὅπερ ὀφείλει νὰ μάθῃ τὴν ἀληθινὴν τῶν γεγονότων σειράν, ἢ μόνον τὸ πολιτικὸν μέρος ὅπερ εἶνε ὀχληρὸν εἰς αὐτό.

Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ πασῶν σχεδὸν τῶν ἐπιστημῶν, ὧν αἱ ἀπαρχαὶ προσφέρονται εἰς τὸ παιδίον ὥς τις τέρψις καὶ ψυχαγωγία· ἡ ἀληθὴς μύησις τῆς ἐπιστήμης φαίνεται εἰς αὐτὸ πικρὰ καὶ ξηρά, μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν εἰσερχόμενον καὶ εἰσδύον ἱκανῶς εἰς τὴν οὐσίαν τῆς σπουδῆς, καταλαμβάνεται ὑπὸ πάθους καὶ ἐργάζεται οὐχὶ πλέον ἐκ καθήκοντος, ἀλλ' ἐξ ἀγάπης καὶ κλίσεως.

Ἡ Μαρκέλλα εἶχε τὴν περιφανῆ καὶ ἐξαίρετον εὐτυχίαν τοῦ ἀγνοεῖν τὰ πάντα. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ μαθήματα τῆς κυρίας Ἑρμίνης ἐφάνησαν εἰς τὴν πρωτόπειρον μαθήτριαν ἐπαγωγότατα.

Πλὴν τῆς ἀριθμητικῆς πρὸς ἣν ὀλίγην ἠσθάνετο κλίσιν, ἐμελέτησε καὶ ἐσπούδασε τὰ πάντα μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ προθυμίας. Θά το ἔκαμνε δὲ καὶ παρὰ τὴν ὄρεξίν της, χάριν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν γηραιὰν φίλην της, ἀλλ' αὕτη δὲν περιῆλθεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταφύγῃ εἰς τοσοῦτον γενναῖα αἰσθήματα, διότι ἡ Μαρκέλλα τὴν ἐργασίαν ἐθεώρει ὡς πανήγυριν καὶ ὡς ἀμοιβὴν τῶν κόπων της.

Ἀλλ' ἡ κυρία Ἑρμίνη μάλιστα διεσκέδαζεν! Οὐδέποτε αἱ μυθιστορίαι της ἐνεποίησαν εἰς αὐτὴν τοσαύτην τέρψιν καὶ εὐφροσύνην. Φέρ' εἰπεῖν, ἡ Μαρκέλλα δὲν ἐγίνωσκε καλῶς νὰ ἀναγινώσκῃ κατ' ἀρχάς· ἡ κυρία Ἑρμίνη λοιπὸν ἐσυνήθιζε νὰ τῇ διηγῆται τὰ μαθήματά της. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ὤφειλε αὐτὴ πρώτη νὰ μανθάνῃ, καὶ νὰ μανθάνῃ κάλλιστα τὸ μάθημα. Παρευθὺς δὲ ἐν τῷ πρώτῳ μαθήματι ἡ κυρία Ἑρμίνη διεκόπη διὰ τῶν ἐρωτήσεων τοῦ παιδίου:

— Διατί; Πῶς; Τί ἔκαμε; Τί ἔγιν' ἔπειτα;

Αἱ στοιχειώδεις ἱστορίαι οὐδὲν ἀποκρίνονται εἰς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας. Ἐδέησε λοιπὸν νὰ ἀναζητήσῃ ἡ κυρία Ἑρμίνη βιβλία ὀγκωδέστερα, καὶ ἐπειδὴ οὐδὲ αὐτὰ ἐξήγουν σαφῶς τὰς ἀπορίας, κατέφευγεν εἰς ἄλλα ἔτι ὀγκωδέστερα.

Τὸ ἀναγνωστήριον ὅπερ ἐχορήγει εἰς τὴν κυ-

ρίαν Ἑρμίνην τὰ πρὸς ἀνάγνωσιν βιβλία, δὲν εἶχε τὰ χρειώδη συγγράμματα, διότι πλὴν τῆς συλλογῆς τῶν μυθιστοριῶν ὅσα ἄλλα βιβλία εἶχεν ἦσαν παλαιά, ὀλίγον ἀναγινωσκόμενα καὶ ὀλίγον διδακτικά.

Ἡμέραν τινὰ μικρὰ χειράμαξα ἐκόμισε παμμέγεθες δέμα βιβλίων, γεωγραφικῶν πινάκων, λεξικῶν. Τὸ πρὸς ὑποδοχὴν φίλων δωμάτιον, — δωμάτιον νῦν τῆς Μαρκέλλας. — ἐκοσμήθη δι' ὑαλοφράκτων βιβλιοθηκῶν, ὧν αἱ ἀλλεπάλληλοι θέσεις κατελήφθησαν οὐχὶ ὑπὸ σειρᾶς πλήρους ἀλλὰ ὑπὸ σειρῶν ὅλων διδακτικῶν βιβλίων, διότι ἡ κυρία Ἑρμίνη διὰ μόνου τοῦ τρόπου τούτου ἐσκέφθη ὅτι ἠδύνατο νὰ μάθῃ πᾶν ὅ τι ἐπεθύμει νὰ μάθῃ.

Ὁ χειμὼν ὑπῆρξε τερπνότατος εἰς τὰς δύο φίλας. Ἡ θερμάστρα τοῦ ἑστιατορίου μετὰ τοῦ πηλίνου σωλῆνος αὐτῆς, διὰ πρασίνου χρώματος βεβαμμένου, μετὰ τοῦ κορινθιακοῦ κιονοκράνου, ἐθέρμαινε θαυμάσια τὸ ἑστιατόριον, οὗ τὸ ἔδαφος ἦτο ἐστρωμένον διὰ μαρμάρου μέλανος καὶ λευκοῦ, καὶ παχεῖα ψίαθος προεφύλαττε τοὺς πόδας ἀπὸ τοῦ ψύχους. Ἡ καλὴ λυχνία ἐφώτιζε τὰ πάντα, διαχέουσα φῶς γλυκὺ καὶ εὐάρεστον. Ἐν δὲ τῷ μαγειρείῳ ἠκούετο ἡ Τριανταφυλλιὰ τρίβουσα τὰς χαλκίνας χύτρας της καὶ ἡ Μαρκέλλα ἠκροᾶτο τῶν διηγήσεων τῆς κυρίας Ἑρμίνης, ἠκροᾶτο ποικίλων περὶ γεωγραφίας κρίσεων, ἠκροᾶτο τοσούτων ἄλλων πραγμάτων, ὧν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην εἶχεν ἔννοιαν. . . .

Αἴφνης τὸν ἀντηχοῦντα θόρυβον τῶν τριβομένων χυτρῶν διεδέχετο ὁ τῆς ψήκτρας, καθαριζούσης τὸ πλακόστρωτον ἔδαφος τοῦ μαγειρείου, καὶ ὀσμὴ σάπωνος εἰσέδυε διὰ τῶν θυρῶν καὶ τοι ἦσαν ἑρμητικῶς κεκλεισμέναι.

— Γλήγορα, γλήγορα, κυρία, νά μου 'πῆτε καὶ ἄλλ' ἀκόμη! ἔλεγεν ἡ Μαρκέλλα μετὰ φωνῆς ἱκετευτικῆς.

Ἀλλ' ὦ τοῦ πεπρωμένου! Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐπαγωγοτάτης ἐξηγήσεως, ἡ Τριανταφυλλιὰ ἀνοίγουσα τὴν θύραν καὶ εὐθὺς κλείουσα αὐτὴν ἐπιμελῶς, ἵστατο ἐσταυρωμένας ἔχουσα τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ ὑψηλὴ ὡς γρεναδιέρος ἔλεγε μετὰ φωνῆς ἠχηρᾶς.

— Ἔλα, Μαρκέλλα, καιρὸς νὰ πλαγιάσῃς.

— Μιὰ στιγμούλα, Τριανταφυλλιά, ἔλεγεν ἡ κυρία Ἑρμίνη, ἀγωνιῶσα, διότι ἠναγκάζετο νὰ ἐπιταχύνῃ καὶ οὕτω πως νὰ συντάμῃ τὴν διήγησίν της.

Ἀλλ' ἡ Τριανταφυλλιὰ ἀνέμενεν ὀρθία παρὰ τὴν θύραν, ἐσταυρωμένας ἔτι ἔχουσα τὰς χεῖρας, καὶ δι' αὐστηροῦ βλέμματος παρατηροῦσα τήν τε διδασκάλισσαν καὶ τὸ παιδίον. Καὶ ἡ μὲν κυρία Ἑρμίνη αἰσθανομένη τὸ καθ' ἑαυτῆς ἐξακοντιζόμενον βλέμμα, ἔτι μᾶλλον περιεπλέκετο, καὶ τέλος ἔλεγε πρὸς τὴν Τριανταφυλλιὰν μετὰ γλυκύτητος:

— Πήγαινε, Τριανταφυλλιά, καὶ ἐγὼ τὴν βάζω νὰ πλαγιάσῃ.

Ἡ δὲ Τριανταφυλλιὰ διὰ τῆς ἰσχυρᾶς μὲν ἀλλὰ ἐκ σεβασμοῦ μετριαζομένης φωνῆς της ἀπεκρίνετο στερεοτύπως:

— Ξέρετε, κυρία, πὼς δὲ γίνεται τοῦτο. Ἡ Μαρκέλλα ἂν σάς την ἀφήσω, δὲ θὰ κοιμηθῇ πρὶν τῶν ἑνδεκα καὶ τότε πῶς θὰ σηκωθῇ τὸ πρωί; Ἔλα, Μαρκέλλα.

Καὶ τὸ παιδίον ἐγειρόμενον μετὰ λύπης, ἔκλειε βραδέως τὰ βιβλία καὶ τὰ τετράδιά της, διὰ τοῦ κανθοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀποβλέπουσα πρὸς τὴν ἄκαμπτον Τριανταφυλλιάν, ἐλπίζουσα ὅτι θὰ δυνηθῇ νά την ἐξευμενίσῃ. Ἀλλὰ μάτην! Ἡ Τριανταφυλλιὰ ἵστατο ὀρθία παρὰ τὴν θύραν ἀσκαρδαμυκτὶ βλέπουσα ἔμπροσθέν της μετὰ ὑπομονῆς ἀναλλοιώτου καὶ ἀκαταβλήτου ἐπιμονῆς.

Ἀνάγκη νὰ ἀπέλθῃ! Ἡ Μαρκέλλα κατησπάζετο τὴν κυρίαν Ἑρμίνην στενάζουσα, ἀλλὰ παραχρῆμα διώρθωνε τὸν στεναγμόν της διὰ γλυκυτάτου μειδιάματος τοῦ μεγάλου της στόματος, καὶ ἠκολούθει τὴν γιγαντόσωμον Τριανταφυλλιὰν ὡς ἡ μικροτάτη σκιὰ τοῦ πελωρίου ἐκείνου σώματος.

Ἀμφότεραι ἀνέβαινον τὴν κλίμακα ἡ μὲν διὰ βήματος βαρέος ὡς τὸ τοῦ λιθίνου ἀνθρώπου ἐν τῷ *Δὸν Ζουάν*, ἡ δὲ ἐλαφρὰ ὡς σιλφὶς ἀναβαίνουσα τρὶς διὰ μιᾶς βαθμίδας, καὶ εἰσήρχοντο εἰς τὸ δωμάτιον, ἔχον τοὺς τοίχους ἐπεστρωμένους διὰ κομψοῦ χάρτου ἔχοντος διεσπαρμένα μικρὰ ῥόδα ἐπὶ ἐδάφους τεφρόχρου. Καὶ τὰ μὲν ῥόδα ἦσαν ἤδη ὠχρὰ καὶ τὰ φύλλα των κυανᾶ, ἀλλὰ τὸ ὅλον ἦτο τοσοῦτον ἀβρόν, τοσοῦτον χαρίεν! Ἡ κλίνη καὶ τὸ παράθυρον εἶχον μεγάλα παραπετάσματα λευκὰ μετὰ παρυφῆς βαμβακίνης θυσσανωτῆς, ὁποῖα οὐδαμοῦ τώρα πλέον βλέπει τις. Τὰ ἀείποτε ἄσπιλα ταῦτα παραπετάσματα, ὄντα διπλᾶ καὶ ὡς ἐκ τούτου συχνάκις παραδιδόμενα εἰς τὰς δεξιὰς χεῖρας τῆς κυρᾶς Ζαλίνης, παρεῖχον εἰς τὸ δωμάτιον ὄψιν νυκτερινοῦ λυχνίσκου ἐκ πορσελάνης, τοῦθ' ὅπερ ἔτερπε τὰ μέγιστα τὴν Μαρκέλλαν.

Ἡ Μαρκέλλα ἐξεδύετο μετ' ἐπιμελείας, ἐδίπλωνε τὰ πράγματά της ἐπί τινος ἕδρας καὶ ἔπειτα ἀνερριχᾶτο ἐπὶ τῆς μεγάλης κλίνης ὠθουμένη ἢ ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῆς στερεᾶς χειρὸς τῆς Τριανταφυλλιᾶς. Συχνάκις ἐν ᾧ ἀνερριχᾶτο οἱ πόδες της ἐνεπλέκοντο ἐν τῷ μακρῷ νυκτερινῷ χιτῶνί της καὶ ἔπιπτεν ἐπίστομα μετὰ παρατεταμένων ἠχηρῶν καγχασμῶν. Παρευθὺς ἀνεγειρομένη ἐξέκλινε τὴν κόμην της διὰ ταχείας χειρονομίας, φέρουσα τὰς δύο χεῖρας ἐπὶ τοῦ μετώπου της· ἔπειτα δὲ εἰσέδυεν ὅλη ὑπὸ τὰ ἁβρὰ κλινοσκεπάσματα καὶ παρευθὺς ἀπεκαλύπτετο καὶ ἐφαίνετο τὸ ῥόδινον πρόσωπόν της

ἵνα εἴπῃ τὴν καλὴν νύκτα εἰς τὴν γηραιὰν καὶ την ἀσπασθῇ.

Ἑσπέραν τινὰ καθ' ἣν ἦτο ψῦχος πολύ, διότι τὸ πρὸς ὑποδοχὴν φίλων δωμάτιον οὐδέποτε ἐθερμαίνετο πλὴν ἐὰν ὑπῆρχέ τις ἀσθενής, ἡ Μαρκέλλα ἐν ᾧ εἰσέδυεν ὑπὸ τὰ σκεπάσματα καὶ γελῶσα ἐμεγαλοποίει παροδικὴν ὑπὸ τοῦ ψύχους φρικίασιν, αἴφνης ἐξέβαλε κραυγὴν ἐκπλήξεως καὶ χαρᾶς.

— Μοῦ ἐζεστάνατε τὸ κρεββατάκι μου! ὦ! τί καλὴ ποῦ εἶσαι!

— Καλά, καλά, ὑπετονθόρισεν ἡ Τριανταφυλλιά, δὲν ἦταν δὰ καὶ ἀνάγκη νὰ φωνάξῃς τόσο δυνατά! Μποροῦσε νά με μαλώσῃ ἡ κυρία.

Ἀλλ' ἡ Μαρκέλλα δὲν εἶχε τὴν αὐτὴν περὶ τούτου γνώμην, διότι εὐθὺς τὴν ἑπομένην πρωΐαν ἀνεκοίνωσε τὸ μέγα τοῦτο ἀπόρρητον εἰς τὴν κυρίαν Ἑρμίνην, ἥτις δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ γελάσῃ.

— Μὰ σοῦ εἶνε αὐτὴ ἡ Τριανταφυλλιά, εἶπε, καὶ οἱ ὀφθαλμοί της ἔπαιζον μετὰ πονηρίας. Δὲν θέλει νὰ το μάθω, διότι καθ' ἡμέραν με τρώγεται ὅτι σε χαλῶ, καὶ ὅμως αὐτή, βλέπεις, σὲ χαλᾷ περισσότερον. Καί το εἰξεύρει ὅτι θὰ την πειράξω! Ἀλλὰ δὲν θὰ της εἰποῦμεν τίποτε ἡμεῖς, ἔ, Μαρκέλλα; Ἡμεῖς δὲν θέλομεν νὰ την πικρανωμεν! Ἐγὼ καὶ σὺ μόνον θὰ το εἰξεύρωμεν.

Ἔκτοτε δὲ ὁσάκις ἡ Τριανταφυλλιὰ σοβαρευομένη παρετήρει πρὸς τὴν κυρίαν της ὅτι χαλᾷ καὶ διαφθείρει τὴν μικράν, ἡ κυρία Ἑρμίνη καὶ ἡ Μαρκέλλα ἀντήλλασσον βλέμματα σκωπτικά, αἱ πονηραί.

ΙΘ'

Οὕτω πως διῆλθεν ὁ χειμών. Ἡ Μαρκέλλα ἦτο φαιδρὰ ὡς πτηνόν· ἐλαφρὰ καὶ ὀλίγον τι θορυβώδης, ἔτρεχεν ἄνω καὶ κάτω ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐσκίρτα, ἵπτατο σχεδόν, τοσοῦτον αἱ κινήσεις της ἦσαν ζωηραὶ καὶ ἐλαφραί.

Ἐπελθόντος δὲ τοῦ ἔαρος ἦλθον καὶ νέαι ἀπολαύσεις! Ἡ φυομένη χλόη, αἱ πασχαλέαι, τὰ λευκάνθεμα τὰ χαριέντως ἐφαπλοῦντα ἐπὶ τοῦ χόρτου σωρεῖας λευκῶν ἀνθυλλίων μετὰ βοδίνης πέριξ μικρᾶς γραμμῆς, ὅλη αὕτη ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἀπριλίου ὑπῆρξεν ἀποκάλυψις εἰς τὴν Μαρκέλλαν.

Οὐδέποτε εἶχε φαντασθῇ ὅτι ὁ οὐρανὸς ἦτο τοσοῦτον κυανοῦς καὶ τοσοῦτον μέγας. Τὰ λευκὰ νέφη τὰ μεθ' ὁρμῆς διατρέχοντα ὑπεράνω τῶν δένδρων τοῦ κηπαρίου, τῇ ἐφαίνοντο ὡς μεγάλα πτηνὰ σπεύδοντα νὰ ἀπέλθωσιν πρὸς χώρας ξένας, ἃς εἶχεν ἰδῇ ἐν τῇ γεωγραφίᾳ της, καὶ περὶ ὧν ἡ κυρία Ἑρμίνη τῇ εἶχε διηγηθῇ τοσοῦτον παράδοξα πράγματα. Ἐνίοτε, μεταξὺ τῶν παιγνιδίων της, ἵστατο αἴφνης ἔν τινι δενδροστοιχίᾳ, κατεκλίνετο ὑπτία ἐπὶ τῆς ἄμμου καὶ ἔβλεπεν ὑψηλά, παρατηροῦσα τὰ ἐλαφρὰ νέφη βραδέως αἰωρούμενα ἐν τῷ αἰθέρι . . . ἐνθυμουμένη τὸν πατέρα της . . . Ἴσως τὰ νέφη ταῦτα ἐπορεύοντο νὰ ἴδωσι τὸν πατέρα της . . . Ἔλεγε δὲ εἰς αὐτὰ νὰ εἴπωσιν εἰς αὐτὸν πάσας τὰς εὐχάς της, ὅλην τὴν ἀγάπην τῆς μικρᾶς κόρης του, οὐχὶ ὡς ἄλλοτε ἀπέλπιδος καὶ θρηνούσης ἀλλὰ μετὰ βαθυτάτου αἰσθήματος χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης.

— Ἄχ! πατέρα μου, καὶ νἄβλεπες πόσον εἶμ' εὐτυχισμένη!

Ἡμέραν τινὰ καθ' ἣν διελογίζετο ἐν τῇ ἀλλοκότῳ ταύτῃ στάσει, τοσαύτην ὥραν, ὥστε την κατέλαβε σκοτοδίνη καὶ ἔβλεπεν ἐπὶ τῆς ξανθῆς ἄμμου μελαίνας κηλίδας, ἐπορεύθη πρὸς τὴν μεγάλην της φίλην καί τῃ εἶπε:

— Κυρία Ἑρμίνη, 'ς τὴν Ἀμερικὴν ἐπῆγεν ὁ πατέρας;

— Ναί, ἀπεκρίθη ἡ κυρία Ἑρμίνη ὀλίγον ἐκπεπληγμένη· τοὐλάχιστον ἐκεῖ ὑποθέτουν ὅτι ἐπῆγε. Τίς σοῦ το εἶπε;

— Μόνη μου τὸ θυμήθηκα . . . Ἐκύτταζα τὰ σύννεφα καί τον συλλογιζόμουν, καὶ 'ς τὴ στιγμούλα ἐθυμήθηκα ὅτι ἐμιλοῦσε μὲ τὴ μητέρα γιὰ τὴν Ἀμερική.

Ἡ κυρία Ἑρμίνη ἠσθάνθη σφοδρὸν παλμὸν ἐν τῇ καρδίᾳ. Τί θὰ ἐγίνετο ἐὰν ἐλθὼν ὁ πατὴρ ἀπῄτει τὴν κόρην του! Ἀλλ' ἐν τούτοις τηροῦσα τὸ καθῆκόν της ἠρώτησε τὴν Μαρκέλλαν:

— Ἐνθυμεῖσαι τὸ ὄνομα τῆς πόλεως εἰς τὴν ὁποίαν ἤθελε νὰ 'πάγῃ;

Ἡ Μαρκέλλα διστάζουσα ἀνεζήτει ἐν τῇ μνήμῃ της, ἥτις ὑπέκειτο εἰς ὕπνους τοσοῦτον ἀλλοκότους καὶ ἐξεγέρσεις ἔτι ἀλλοκωτέρας.

— Ὄχι, ἀπεκρίθη, δὲν πιστεύω νὰ εἶπε κανένα ὄνομα.

Ἔκτοτε, ἡ κυρία Ἑρμίνη πολλάκις την συνέλαβε κεκλιμένην ἐπὶ γεωγραφικοῦ πίνακος, μελετῶσαν τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων καὶ τῶν ποταμῶν, ἀνερωτῶσαν τὴν μνήμην της, προσπαθοῦσαν νὰ ἀνεύρῃ μίτον ἀπολεσθέντα . . . Τὸ παιδίον ἐμειδία παρευθὺς πρὸς τὴν φίλην της καὶ ἀπώθει τὸν γεωγραφικὸν πίνακα ἵνα τῇ ὁμιλήσῃ περὶ ἄλλου τινὸς πράγματος, ἀλλ' ἡ γηραιὰ κόρη κατεῖδεν ὅτι ἡ περὶ τοῦ ἀπόντος πατρὸς μέριμνα οὐδέποτε κατέλειπεν ἐπὶ πολὺ τὸ ἀπολωλὸς παιδίον.

— Ἔχει ψυχὴν τρυφερὰν καὶ πιστὴν μνήμην· ἔχει πολλὰ νὰ ὑποφέρῃ! διενοήθη ἡ ἀξιόλογος κόρη συμπαθῶς στενάζουσα.

Ἡμέραν τινὰ τοῦ Μαΐου ἡ κυρία Ἑρμίνη διώρθωνε τὰ συρτάριά της. Ἡ Μαρκέλλα εἶχε λάβῃ τὴν ἄδειαν, ἕνεκα τῆς παραδειγματικῆς συμπεριφορᾶς καὶ διαγωγῆς της, νὰ την βοηθήσῃ.

Ὑπάρχει τι τερπνότερον τοῦ διευθετεῖν συρτάρια; Αἱ ἐπιμελῶς συνεπτυγμέναι ταινίαι, αἱ δωδεκάδες μαντηλίων αἱ περιδεδεμέναι διὰ μεταξίνων στενοτάτων ταινιῶν, τὰ εὐωδιάζοντα

σακκίδια καὶ μάλιστα αἱ πυξίδες παντοίων σχημάτων καὶ χρωμάτων, αἱ τοσοῦτον ἐπαγωγοὶ ἔξωθεν καὶ μυριάκις ἐπαγωγότεραι ἔσωθεν,—ἐὰν ἤθελέ τις νὰ τας ἀνοίξῃ καὶ σας δείξῃ τὸ περιεχόμενον . . . , ἀλλὰ δὲν τας ἀνοίγουσι πάντοτε,—πάντα ταῦτα διεγείρουσιν ἐν τῷ πνεύματι τοῦ παιδίου τὴν πρὸς τὸ φανταστικοκοπεῖν κλίσιν, τοσοῦτον ἰσχυρὰν παρὰ τῷ ἀνδρί, ὥστε συχνότατα οὗτος μεγαλύνει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὕπαρξιν, οἰκτείρων μὲν τὰ δεινά του, ἐξαίρων δὲ τὰς ἀρετάς του, οὕτως ὥστε κινδυνεύει νὰ ἀπολέσῃ τὰς ἀναλογίας καὶ τὰς διαστάσεις πάντων τῶν πραγμάτων καὶ νὰ νομίζῃ ἑαυτὸν ὡς τὸ κέντρον τῆς δημιουργίας.

— Τί εἶν' ἐδῶ μέσα, κυρία Ἑρμίνη; Ἀμ' ἐδῶ;

— Μὴν εἶσαι ἀδιάκριτος, Μαρκέλλα. Μετὰ χαρᾶς σοῦ το λέγω, ἀλλὰ δὲν εἶνε καλὸν νὰ ἐρωτᾷς.

Συγκεχυμένον τὸ παιδίον ἔκλινε τὴν κεφαλὴν καὶ ταπεινῇ τῇ φωνῇ ἐζήτησε συγγνώμην. Ἐγείρουσα ἔπειτα τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶδε πυξίδα ἐπιμήκη ἐκ φαιοῦ χαρτονίου μετὰ πρασίνου χαρτίνου περιθωρίου.

— Τοῦτο τό 'ξέρω, εἶπε. Αὐτοῦ μέσα ἔχει ἡ κυρία Φαβροῦ ὅσα χαρτιὰ εὑρῆκε ἀπὸ τὴ μητέρα.

— Ναί, εἶπεν ἡ κυρία Ἑρμίνη σύννους. Ἀικό σου εἶνε τὸ κουτὶ τοῦτο. Δὲν θὰ το ἀνοίξωμεν τώρα, εἶσαι ἀκόμη πολὺ μικρή. Ἀλλ' ὅμως ἂν πάθω τίποτε...

Τὸ παιδίον την παρετήρησεν ἔκθαμβον.

— Ναί, πουλάκι μου, ἂν πάθω τίποτε, νὰ εἰπῇς 'ς τὴν Τριανταφυλλιάν . . . , ἢ 'ς ὁποιον ἄλλον, νὰ σ' τὸ δώσῃ.

Ἡ κυρία Ἑρμίνη ἐδίσταζεν, ἀναζητοῦσα μέσον τι πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ θησαυροῦ τούτου, τῆς μόνης περιουσίας τοῦ ἀπολωλότος παιδίου. Λαβοῦσα δὲ γραφίδα ἐπέγραψε διὰ μεγάλων γραμμάτων ἐπὶ τῆς πυξίδος: *Τὸ παρὸν ἀνήκει εἰς τὴν Μαρκέλλαν Μορμόφ.*

— Βλέπεις ἐδῶ ἐπάνω τὸ ὄνομά σου, καὶ νὰ το ζητήσῃς.

Ἡ Μαρκέλλα ἵστατο σιωπηλὴ καὶ σύννους πρὸ τοῦ ἀνοικτοῦ συρταρίου.

— Νὰ πάθετε, κυρία Ἑρμίνη; Καὶ τί τάχα 'μπορεῖτε νὰ πάθετε;

— Εἰμπορεῖ νὰ ἀποθάνω, ἀπεκρίθη μετὰ γλυκύτητος ἡ γηραιὰ κόρη. Ἀλλὰ πιστεύω ὅτι δὲν θὰ γίνῃ τοῦτο πρὶν μεγαλώσῃς καὶ εἶσαι εἰς κατάστασιν νὰ μὴ ἔχῃς ἀνάγκην ξένης προστασίας.

Καὶ ταῦτα λέγουσα ἐπανέθηκε τὴν πυξίδα ἐν τῷ συρταρίῳ καὶ ἤνοιξεν ἄλλην.

Ἡ Μαρκέλλα ἀκίνητος, οὐδεμίαν ἀπέδειξε περιεργίαν, ὅπερ ἐξέπληξε τὴν φίλην της. Τὴν παρετήρησε μετὰ προσοχῆς καὶ αἴφνης ἀπὸ τῶν κεκλιμένων αὐτῆς βλεφαρίδων κατέπεσε δάκρυ λάμπον, καὶ μετ' αὐτὸ ἕτερον.

— Τί ἔχεις; εἶπεν ἡ γηραιὰ κόρη τεταραγμένη.

— Ἄχ! κυρία, νὰ μὴν 'πεθάνετε! πόσον σας ἀγαπῶ! ἀνεφώνησεν ἡ Μαρκέλλα ὁρμήσασα πρὸς τὸν τράχηλον τῆς κυρίας Ἑρμίνης, μὴ δυναμένη νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα.

— Θὰ προσπαθήσω, εἶπεν ἡ κυρία Ἑρμίνη μειδιῶσα.

Καὶ περιπτυσσομένη τὸ ἐπὶ τοῦ στήθους της κεκλιμένον παιδίον, ἀπέμαξε δάκρυ ἀνατέλλον ὑπὸ τὰ βλέφαρά της.

Μετὰ μίαν στιγμὴν ἀπέστειλε τὴν μικρὰν εἰς τὸν κῆπον νὰ παίξῃ καὶ ἀπεπεράτωσε τὴν διευθέτησιν μόνη της. Μετὰ δὲ τὸ τέλος τῆς ἐργασίας ἀπέμεινε σύννους ἐπὶ πολλὴν ὥραν, καὶ ἔπειτα πορευθεῖσα πρὸς τὸ γραφεῖόν της ἐμέτρησεν ὅσα χρήματα εἶχεν ἔτι, δι' ὧν ὤφειλε νὰ συντηρηθῇ ἕως οὗ λάβῃ τὴν προσεχῆ δόσιν τῶν εἰσοδημάτων της.

Μετά τινας κατ' ἰδίαν ὑπολογισμοὺς ἔλαβε πολλὰ χρυσᾶ νομίσματα καὶ ἐπιμελῶς διπλώσασα αὐτά, τὰ ἔθηκεν ἐν τῇ πυξίδι ἥτις ἔφερεν ἐπιγεγραμμένον τὸ ὄνομα τῆς Μαρκέλλας.

— Ἀνάγκη οἰκονομίας· ἂν τυχὸν την ἀφήσω ἄνευ τινὸς πόρου ζωῆς! Θὰ προσκαλέσω τὸν συμβολαιογράφον μου, διότι ὅλα πρέπει νὰ τα προβλέπῃ τις.

Ἀναμφιβόλως τὰ πάντα ὀφείλει τις νὰ προβλέπῃ· καὶ ἀείποτε μὲν ἔχει τις τὴν πρόθεσιν νὰ καλέσῃ τὸν συμβολαιογράφον του, ἀλλὰ συχνότερον περιορίζεται εἰς μόνην τὴν πρόθεσιν. Λοιπὸν καὶ ἡ κυρία Ἑρμίνη δὲν ἐκάλεσε τὸν συμβολαιογράφον της· ἄλλως τε καὶ ἦτο νέα ἔτι καὶ ὑγιεστάτη. Δύο ἔτη καὶ πεντήκοντα δὲν εἶνε ἡλικία προκαλοῦσα σπουδαίαν περὶ θανάτου σκέψιν.

(Ἕπεται συνέχεια).

Η ΑΥΤΟΚΤΟΝΙΑ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΖΩΟΙΣ

ὑπὸ **W. Preyer** καθηγητοῦ τῆς Φυσιολογίας ἐν Ἰένῃ.

Ὑπάρχουσι ζῷα σκοπίμως αὐτοκτονοῦντα, ἢ ἡ αὐτοκτονία εἶνε οἰκτρὸν προνόμιον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους; Τὸ ζήτημα τοῦτο δεῖται σπουδαιοτέρας τῆς μέχρι τοῦδε γενομένης ἐρεύνης. Ἐνῷ δὲ οἱ μὲν ἰσχυρίζονται ὅτι εἶνε ἄτοπον ν' ἀποδίδωμεν εἰς τὰ ζῷα πνευματικὰς ἰδιότητας ἀπαιτουμένας πρὸς τὴν ἐν συνειδήσει αὐτοκτονίαν, οἱ δὲ ὅτι δύναται ὁ ἐντελῶς λογικὸς ἄνθρωπος, ἔχων πλήρεις τὰς πνευματικὰς καὶ σωματικὰς αὐτοῦ δυνάμεις, μετὰ ὥριμον σκέψιν, καὶ ἑπομένως ἄνευ τῆς παραμικρᾶς διαταράξεως τῆς λειτουργίας τοῦ ἐγκεφάλου, νὰ τελευτήσῃ τὸν

βίον διὰ σφαίρας πυροβόλου εἰς τὴν κεφαλήν, διὰ βρόχου περὶ τὸν λαιμόν, διὰ μικρᾶς ποσότητος κυανιούχου καλίου, δι' ἅλματος εἰς τὸ ὕδωρ ἢ δι' ἄλλου τινὸς οἱουδήποτε τρόπου, δὲν λύουσι ποσῶς διὰ τῶν λόγων τούτων τὸ ζήτημα, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον καθιστῶσιν αὐτὸ δυσχερέστερον.

Ἐὰν δὲ ἕτεροι παρατηρηταὶ εἶδον ζῷα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν αὐτοκτονοῦντα καὶ ἐθεώρησαν τὴν αὐτοκτονίαν ὡς τρόπον ἐπιβραχύνσεως τοῦ βίου μὴ ἀνήκοντα ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὗτοι δὲν εἶνε ὀλιγώτερον ἄξιοι ἀναιρέσεως τῶν φιλοψύχων αἰσιοδόξων, οἵτινες ἕκαστον αὐτοκτονοῦντα θεωροῦσιν ὡς παράφρονα ἀνεξαιρέτως.

Τοιούτους ἰσχυρισμοὺς οὐδόλως λαμβάνει ὑπ' ὄψιν ὁ μὴ προκατειλημμένος φυσιοδίφης, μέχρις οὗ ἀποκτήσῃ θετικὰ γεγονότα ἐφ' ὧν δύναται νὰ στηριχθῇ. Τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, καθ' ἣν ὑπὸ πολλῶν ἐβεβαιώθη τὸ γεγονὸς ὅτι ζῷά τινα αὐτοκτονοῦσι τιθέμενα ὑπὸ συνθήκας ὑπάρξεως ὅλως ἀσυνήθεις μὴ αὐτοῖς ἁρμοζούσας. Ἡ περιγραφὴ διὰ βραχέων τῶν γεγονότων τούτων σκοπεῖ νὰ ἀνατρέψῃ πλάνας διαδεδομένας, δώσῃ νέαν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου καὶ ὠθήσῃ εἰς νέας παρατηρήσεις.

Καὶ ἐν πρώτοις δέον νὰ ἐξαιρέσωμεν ἐνταῦθα τὴν πολλάκις ἐπαναληφθεῖσαν διήγησιν περὶ τοῦ πιστοῦ κυνός, ὅστις ἐκαθέσθη ἐπὶ τοῦ μνήματος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κυρίου του καὶ ἀπέθανε τῆς πείνης ἀρνούμενος πᾶσαν τροφήν. Ἡ περίστασις αὕτη οὐδόλως ὑπάγεται εἰς τὴν αὐτοκτονίαν. Διότι ἐὰν ὁ κύων συνελάμβανε τὴν ἀπόφασιν νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὸν βίον του ἐξ ἀηδίας πρὸς τὴν ζωήν, πρὸς τοῦτο δὲ δὲν ἐδέχετο τροφήν, ἔπρεπε νὰ γνωρίζῃ οὗτος ἐκ τῶν προτέρων ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ ζήσῃ ἄνευ τροφῆς. Πόθεν ὅμως δύναται ὁ κύων νὰ γνωρίζῃ τοῦτο ἐκ πείρας; Εἶνε ὅλως ἀδύνατον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι κύων τις, ἔστω καὶ ὁ πνευματωδέστατος ἐξ αὐτῶν, δύναται νὰ συλλάβῃ ἐκ τῶν ἀντιλήψεων αὐτοῦ τὸν σύνδεσμον τῆς ἐννοίας τοῦ θανάτου (ἣν ἄλλως οὐδόλως ἔχει) μετὰ τῆς νηστείας, καὶ ὅτι γνωρίζει τὸ ἀναπόφευκτον τοῦ θανάτου μετὰ διαρκῆ ἀποχὴν τροφῆς, διότι τοῦτο οὔτε εἰς ἑαυτὸν οὔτε εἰς ἄλλους κύνας παρετήρησέ ποτε ἢ ἐδοκίμασε πειραματικῶς. Ἐὰν ὁ κύων ἤθελε νὰ ἐλευθερωθῇ τῆς ζωῆς, διότι ἄνευ τοῦ κυρίου του ἡ ζωὴ τῷ εἶνε ἀφόρητος, ἠδύνατο νὰ πηδήσῃ εἰς τὸ ὕδωρ καὶ μὴ ἐξέλθῃ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς· τοῦτο ὅμως ἤθελε πάραυτα θεωρηθῇ ὑπὸ πάντων ὡς μὴ φυσικόν, τοιαύτη δὲ διήγησις ὑπ' οὐδενὸς ἤθελε πιστευθῇ.

Τοὐναντίον φαίνεται πιθανώτερον ὅτι ὁ πιστὸς κύων παραμένει ἐπὶ τοῦ τάφου καὶ καταλείπει αὐτὸν ἐπὶ βραχὺν μόνον χρόνον, διότι προσδοκᾷ τὴν ἐπάνοδον τοῦ κυρίου του. Τὸ ζῷον ἀγνοεῖ τὸν θάνατον, πολλάκις δὲ παρετήρησε τὴν ἀπουσίαν τοῦ εὐεργέτου του καὶ μέχρι δὲ τῆς τελευταίας στιγμῆς ἠσθάνετο χαρὰν ὁσάκις ἐπανέβλεπεν αὐτόν, ὅπως ἠσθάνετο καὶ λύπην κατὰ τὸν χωρισμόν. Νῦν ὅμως μετὰ τὴν κηδείαν ὁ ἀποχωρισμὸς τοῦ ἐσαβανωμένου καὶ ὑπὸ τοῦ χοὸς κεκαλυμμένου σώματος εἶνε ἀποχωρισμὸς αἰώνιος, ὃν ὅμως ὁ κύων ἐντελῶς ἀγνοεῖ. Περιμένει λοιπὸν μετὰ συγκινητικῆς ὑπομονῆς εἰς τὴν θέσιν, ἔνθα τελευταῖον εἶδεν αὐτόν, καὶ δὴ κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ αὐτῇ θέσει καὶ τῇ αὐτῇ ἡρέμῳ στάσει δι' ἧς συνείθιζε πρότερον νὰ περιμένῃ τὴν ἐπάνοδον τοῦ κυρίου του κατὰ τὴν βραχεῖαν ἢ μακρὰν αὐτοῦ ἀπουσίαν. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως ἐπέρχεται κατ' ἀνάγκην εἰς αὐτὸν εἴδός τι λύπης καὶ καταπτώσεως ἰσχυρᾶς, διότι πάντα ὅσα ἠὔφρανεν πρότερον τὸ πιστὸν ζῷον, παρῆλθον, ἐστείρευσεν ἡ πηγὴ ὅλων αὐτοῦ τῶν τέρψεων, αἱ δὲ συνήθεις ἐντυπώσεις τῶν αἰσθητηρίων, τὸ βλέμμα, ἡ φωνή, αἱ θωπεῖαι τοῦ φιλικοῦ προσώπου ἐξέλιπον. Διὰ τῆς καταστάσεως ταύτης καὶ τῆς ματαίας προσδοκίας ἐπέρχεται βαρυθυμία τις, εἴδός τι μελαγχολίας ἐλαττούσης τὴν ὄρεξιν τοῦ βαρυαλγοῦς ζῴου. Ὁ κύων ἔχει ἀνάγκην τροφῆς, ἐλλείπει ὅμως ἡ πρὸς τοῦτο ὄρεξις.

Καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον δέ, ὡς γνωστόν, ἐλαττοῦται ἡ ὄρεξις σπουδαίως μετὰ θλῖψιν, προερχομένην ἐξ ἀπωλείας προσφιλῶν ὄντων. Πῶς συμβαίνει τοῦτο εἶνε ζήτημα μὴ ὑπαγόμενον ἐνταῦθα. Τὸ γεγονὸς εἶναι ἀναμφισβήτητον, ἡ δὲ σύγκρισις αὐτοῦ μετὰ τῆς προκειμένης περιπτώσεως τοῦ κυνὸς εἶνε ἔλλογος. Διότι συνέβη ποτὲ μικρός τις κύων ν' ἀρνηθῇ ὅλως τροφήν, ἐπειδὴ ἡ οἰκογένεια εἰς ἣν οὗτος ἀνῆκεν ἀνεχώρησε καταλιποῦσα αὐτὸν μόνον ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἔχοντα μὲ πᾶσας αὐτοῦ τὰς περιποιήσεις, ἀλλ' εὑρισκόμενον μεταξὺ ξένων προσώπων. Ὁμοία περίπτωσις συνέβη καὶ ἐν Ἰένῃ εἰς γνωστόν μοι κύνα, οὗτινος ὁ κύριος ἀνεχώρησεν εἰς Μόναχον. Τὸ ζῷον περιεφέρετο ὅλην τὴν ἡμέραν πλησίον τῆς οἰκίας ἐν ᾗ ἦτο πρότερον, περιέμενε πρὸ τῆς θύρας, ὅπως καὶ πρότερον, τὴν ἐπάνοδον τῶν παιδίων μεθ' ὧν συνέπαιζε καὶ τῶν γονέων, οὓς συνώδευεν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς οἰκίας. Οὕτω ἔζη κατὰ γράμμα δι' ἐλπίδων, διότι ἐλάμβανε κατ'ἀρχὰς τὴν προσφερομένην τροφὴν· ἀπὸ ἡμέρας ὅμως εἰς ἡμέραν ἡ βαρυθυμία αὐτοῦ ηὐξάνετο, ἡ ὄρεξις ἠλαττοῦτο ἐπαισθητῶς, τέλος δὲ ὁ κύων ἀπέθανεν ἐξ ἐξαντλήσεως τῶν δυνάμεων,

Ἡ περίπτωσις αὕτη ἐπιβεβαιοῖ τὴν πιθανότητα τῆς ἐξηγήσεως ἣν ἔδώκαμεν ἀνωτέρω. Τόσῳ ὀλίγον δὲ δικαιοῦταί τις νὰ ὁμιλήσῃ ἐνταῦθα περὶ αὐτοκτονίας ὅσῳ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ κυνός, ὅστις καθήμενος ἐπὶ τοῦ τάφου περιμένει τὴν ἔξοδον τοῦ κυρίου του. Εἰς ἀμφοτέρας ταύ-

τας τὰς περιπτώσεις πρόκειται περὶ ἀνωμαλίας τῆς κατὰ φύσιν θρέψεως, προερχομένης ἐξ ἐλλείψεως τῶν συνήθων ἐντυπώσεων τῶν αἰσθητηρίων, ἰδίως δὲ περὶ βλάβης ἐκείνων τῶν λειτουργιῶν τοῦ ἐγκεφάλου, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἡ πρότερον λίαν ἐπιθυμητὴ τροφὴ διέχεεν ὀσμὰς ἡδείας καὶ εἶχε γεῦσιν καὶ ὄψιν εὐχάριστον· ἡ αὐτὴ τροφὴ νῦν δὲν φαίνεται τόσῳ ὀρεκτική.

Ὅλως ταὐτὰ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τῶν διαφόρων ζώων, ἅτινα θνήσκουσιν ἐν τοῖς ζωολογικοῖς κήποις καὶ τοῖς θηριοτροφείοις ἐξ ἐξαντλήσεως τῶν δυνάμεων, προερχομένης ἐκ τῆς μακρᾶς νηστείας. Τὰ ζῷα ταῦτα δὲν θνήσκουσιν ἐκ νοσταλγίας. Οὔτε ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν προσφιλῆ εὐήλιον πατρίδα, οὔτε ὁ πόθος τῆς ἐλευθερίας εἶνε τὰ προκαλοῦντα τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν νὰ ἀποθάνωσιν ἑκουσίως διὰ τοῦ ἐκ πείνης θανάτου. Τὸ ζῷον ἀγνοεῖ ὅλως τὰς σκέψεις ταύτας, τὰς ξένας καὶ εἰς μικρὸν ἔτι παιδίον, διότι ἡ σύλληψις αὐτῶν εἶνε δύσκολος. Αἴτια τῆς διαταράξεως τῆς προτέρας συνήθους καὶ νομίμου πορείας τῶν νευρικῶν διεγέρσεων ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ εἶνε ἡ μεταφορὰ τῶν ζώων τούτων εἰς νέαν ὅλως χώραν, ἡ αἰφνιδία ἀλλοίωσις τῆς διαίτης καὶ τοῦ βίου αὐτῶν, ἡ ἔλλειψις ὅλων τῶν προτέρων τερπνῶν ἐντυπώσεων καὶ ἡ ἀδυναμία τοῦ νὰ προσαρμοσθῶσι ταῦτα πρὸς τὰς νέας συνθήκας τῆς ὑπάρξεως. Εἰς τὰς νευρικὰς δὲ ταύτας διεγέρσεις ἀνήκουσι κατὰ πρῶτον λόγον αἱ ἀπὸ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων, καὶ δὴ αἱ ἀπὸ τοῦ ὀσφρητικοῦ, τοῦ γευστικοῦ, τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, δι' ὧν ἡ τροφὴ ἀναγγέλλεται ὡς εὔστομος, ὅταν, τῆς ποιότητος τοῦ αἵματος λαμβανούσης ὡρισμένην τινὰ πυκνότητα καὶ σύστασιν, ἀναπτυχθῇ τὸ αἴσθημα τῆς πείνης ἐν τῷ ζῴῳ. Ἡ κατάστασις αὕτη γεννᾶται νῦν ὅπως καὶ πρίν, ἀλλ' ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς ἐπὶ τοῦ αἰσθητικοῦ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἀλλοιοῦται, διότι ἀφαιρεθέντων τῶν προτέρων ἐντυπώσεων τῶν αἰσθητηρίων μετεβλήθη αὐτὸ τοῦτο τὸ αἰσθητικόν.

Ἤθελεν εἴσθαι δὲ ἀκυρολεξία εἰς τοιαύτας περιπτώσεις νὰ γίνηται χρῆσις τῆς λέξεως αὐτοκτονία.

Τοῦτ' αὐτὸ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ ἐπὶ τῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς ζῷα ἐτελεύτησαν τὸν βίον πηδήσαντα ἐντὸς βαράθρων. Ἐγὼ αὐτός, ἐπακουμβῶν ποτε ἐπὶ τοῦ τείχους παλαιοῦ τινος παρὰ τὸν Ῥῆνον πύργου, κειμένου ἐπὶ ἀποτόμου ὕψους καὶ θεώμενος τὴν μακρόθεν ἄποψιν, εἶδον μεγαλοπρεπῆ εὐφυεστάτην κύνα θηρευτικὴν παρ' ἐμοὶ πηδήσασαν δι' ὑπερμεγέθους ἅλματος εἰς τὸ βάθος καὶ ἀπομείνασαν ἐκεῖ νεκράν. Τὸ πρὶν ὑγιέστατον τοῦτο ζῷον οὐδέποτε εἶχεν ἀνέλθῃ ἀπὸ τῆς πεδιάδος εἰς τοιοῦτον ὕψος, οὐδόλως προσέσχεν εἰς τὸ βάθος, διὸ καὶ ἀπώλεσε τὴν ζωὴν μόνον ἐξ ἀγνοίας, ἀπαραλλάκτως ὡς θὰ ἔπραττεν αὐτόχειρ συνειδὼς τί πράττει. Κύων ὀρεσίβιος βεβαίως δὲν θὰ ἐλάμβανε τοιοῦτον τέλος.

Καὶ ὁ ἀλυσσόδετος δὲ κύων ὁ ἀνερχόμενος μετὰ τῆς ἀλύσσου ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ παρὰ τὸν οἰκίσκον αὐτοῦ μόνον καὶ μόνον χάριν μεταβολῆς τοῦ μονοτόνου αὐτοῦ βίου, καὶ πηδῶν τῇδε κἀκεῖσε, φονεύεται ἀφ' ἑαυτοῦ, ὡς εἰκός, ἐξ ἐλλείψεως σκέψεως, διότι λησμονεῖ ὅτι εἶνε προσδεδεμένος διὰ τῆς ἀλύσσου. Καὶ οἱοσδήποτε δὲ ἄνθρωπος, θέλων νὰ ἀπαγχονισθῇ, δὲν θέλει ἐπιτύχει τοῦ σκοποῦ καταλληλότερον τοῦ κυνὸς τούτου, ὅστις πνίγεται οὕτω διὰ τοῦ περιλαιμίου του ἀβοήθητος, κρεμάμενος μετέωρος διὰ τῆς ἀλύσσου.

Ἀλλ' ἐὰν πᾶσαι αὗται καὶ ὅμοιαι τούτοις περιπτώσεις τυχαίων αὐτοκτονιῶν τῶν ζώων, ὅπως καὶ ἡ καταστροφὴ αὐτῶν διὰ παγίδων, δηλητηρίων κ.τ.λ. δὲν ἔχουσί τι κοινὸν μετὰ τῆς αὐτοκτονίας τοῦ ἀνθρώπου, ὑπάρχουσιν ὅμως ἕτερα εἴδη ἑκουσίου θανάτου τῶν ζώων, ἅτινα φαίνονται ἔχοντα μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς αὐτήν. Ὡς τοιοῦτον δὲ παράδειγμα, εἶνε πρὸ πολλοῦ χρόνου γνωστὴ ἡ δηλητηρίασις τοῦ σκορπίου διὰ νύγματος διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ κέντρου προκαλουμένου, τελευταῖον δὲ ἐχρησίμευσεν αὕτη ἐν Ἀγγλίᾳ ὡς παράδειγμα, ὅτι τὰ ζῷα δύνανται νὰ ἐλευθερωθῶσι τῆς ἀπελπιστικῆς θέσεως εἰς ἣν τυχαίως περιέρχονται δι' ἑκουσίας καὶ ἐν πλήρει συνειδήσει γινομένης αὐτοκτονίας.

Τὸ γεγονὸς τοῦτο πολλοὶ ἠρνήθησαν ὡς μὴ ἀληθές, ἄλλοι δὲ ἐθεώρησαν ὡς ἀμφίβολον. Τὴν ἀλήθειαν ὅμως αὐτοῦ δὲν δυνάμεθα νὰ διαφιλονικήσωμεν σήμερον, καθόσον αὕτη βεβαιοῦται ὑπὸ ἀξιοπίστων καὶ καλῶν παρατηρητῶν. Ὁ σκορπίος πλήσσει αὐτὸς ἑαυτόν, ὅταν εὑρεθῇ ἐντὸς ἀφθόνου φωτός. Ὡς παράδειγμα δὲ ἀναφέρομεν δύο βραχείας διηγήσεις, ἃς λαμβάνομεν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Romanes «Περὶ τοῦ πνεύματος τῶν ζώων» (London 1882).

Κύριός τις ὁ κ. W. G. Biddie ἐν Μαδρᾶς διηγεῖται, ὅτι ἔφερόν ποτε εἰς αὐτὸν μέγαν τινὰ μέλανα σκορπίον τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν, ὃν οὗτος ἔθεσεν ἐν κιβωτιδίῳ ἐν ᾧ θέτουσι τὰ ἔντομα, κεκαλυμμένῳ δι' ὑαλίνου ἐπικαλύμματος. Τὸν σκορπίον τοῦτον ἐπρόκειτο ὁ κύριος οὗτος νὰ παρατηρήσῃ ἀκριβῶς καὶ σπουδάσῃ πρὸ μεσημβρίας, πρὸς τοῦτο δὲ ἔφερεν αὐτὸν πρὸ τοῦ παραθύρου καὶ ἐξέθεσε τυχαίως εἰς τὰς θερμὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας. «Τὸ φῶς καὶ ἡ θερμότης», λέγει ὁ ῥηθεὶς παρατηρητής «ἠρέθισαν αὐτὸν λίαν, τὸ δὲ γεγονὸς τοῦτο μοὶ ἀνέμνησε διήγησίν τινα ἣν εἶχόν ποτε ἀναγνώσει, ὅτι ὁ σκορπίος κυκλούμενος ὑπὸ πυρὸς αὐτοκτονεῖ ἑκουσίως. Καὶ ἐδίστασα μὲν τὸ κατ' ἀρχὰς νὰ ὑποβάλω τὸν προσφιλῆ μοι σκορπίον εἰς τοιαύτην τρομερὰν δοκιμασίαν, διὸ ἔλαβον εὐμεγέθη τινὰ φακὸν τῶν συνήθων καὶ συνεκέντρωσα τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας ἐπὶ τῶν

νώτων του. Πάραυτα ὁ σκορπίος ἤρχισε νὰ τρέχῃ ταχέως ἐντὸς τοῦ κιβωτίου σίζων ἀγρίως καὶ πνευστιῶν. Τὸ πείραμα τοῦτο ἐπανελήφθη τετράκις ἢ πεντάκις μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἀποτελέσματος. Ὅταν δὲ ἐπεχείρησα νὰ τὸ ἐπαναλάβω μίαν ἔτι φοράν, ἔστρεψεν ὁ σκορπίος τὴν οὐρὰν αὐτοῦ πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐβύθισε ταχέως ὡς ἀστραπὴ τὸ κέντρον αὐτοῦ ἐντὸς τῶν νώτων. Διὰ τῆς πλήξεως ταύτης ἐξῆλθεν ὑγρόν τι ἐκ τοῦ νύγματος, φίλος δέ τις παρ' ἐμοὶ ἱστάμενος ἀνεφώνησε «Κύτταξε, ἐκέντρωσεν ἑαυτόν· ἐψόφησε». Καὶ ὄντως εἰς διάστημα βραχύτερον πρώτου λεπτοῦ ὁ σκορπίος ἦτο νεκρός. Τὴν βραχεῖαν ταύτην σημείωσιν ἔγραψα, ὅπως δείξω τὸ μὲν ὅτι ζῷά τινα δύνανται ν' αὐτοκτονήσωσι, τὸ δὲ ὅτι ὁ ἰὸς ζώων τινῶν εἶνε καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἴδια ὀλέθριος».

Τὸ δεύτερον παράδειγμα διηγεῖται ὁ διάσημος, πρὸ βραχέως χρόνου ἀποθανών, Ἄγγλος φυσιοδίφης Allen Thomson. Οὗτος ἐπληροφορήθη παρὰ μαρτύρων, εἰς οὓς ὁ ἴδιος εἶχεν ἐμπιστοσύνην καὶ οἵτινες εἶδον τὸ γεγονὸς δι' ἰδίων ὀφθαλμῶν, ὅτι ἐν Ἰταλίᾳ συλλαμβάνεται ὁ λίαν ὀχληρὸς αὐτόθι σκορπίος καὶ φυλάσσεται ἐν τῷ σκότει κεκαλυμμένος δι' ὑελίνου ποτηρίου. Ὅταν δὲ προσεγγίσῃ τις τὸ φῶς λαμπάδος ὁ σκορπίος πάραυτα αὐτοκτονεῖ. Τὸ ζῷον διεγειρόμενον διὰ τοῦ φωτὸς τρέχει ταχέως κύκλῳ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου περὶ τὸ ἓν πρῶτον λεπτὸν ἢ καὶ πλείονα χρόνον, εἶτα ἐφησυχάζει, στρέφει τὴν οὐρὰν πρὸς τὰ ἄνω καὶ κάμπτει αὐτὴν ἐπὶ τῶν νώτων καὶ πρὸς τὰ πρόσω, οὕτως ὥστε τὸ κέντρον συμπίπτει ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς κεφαλῆς. Τότε ὠθεῖ αὐτὸ ἰσχυρῶς ἐντὸς τοῦ σώματος, εἰς ὀλίγας δὲ στιγμὰς ἐπέρχεται ἐντελὴς ἀκινησία τοῦ ζῴου, ὁ δὲ σκορπίος εἶνε νεκρός. Τὸ πείραμα τοῦτο ἐγένετο πολλάκις. Ὁ μάρτυς μεταξὺ ἄλλων συμπερασμάτων ἐξάγει καὶ τὰ ἑπόμενα. Πρῶτον μὲν ὅτι τὸ φῶς γεννᾷ διέγερσιν τοῦ σκορπίου μέχρις ἀπελπισίας, ὠθούσης τὸ ζῷον εἰς αὐτοκτονίαν, δεύτερον δὲ ὅτι τὸ δηλητήριον, ὅπερ πιθανῶς μεταβαίνει κατὰ τὴν πλῆξιν εἰς τὸ ἄνω ἐγκεφαλικὸν γάγγλιον, δρᾷ ταχίστα.

Ἄλλοι ὅμως ἐπίσης παρατηρήσαντες σκορπίους θεωροῦσιν ἐσφαλμένην τὴν γνώμην ὅτι ὁ σκορπίος αὐτοκτονεῖ καὶ ὑποθέτουσιν ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶνε ἀδύνατον καὶ ὅτι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην συμβαίνει πλάνη τῆς ἀντιλήψεως. Δὲν εἶνε λοιπὸν περιττὸν ν' ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα καὶ ἑτέραν τινὰ γνώμην τοῦ κυρίου D Wills, ἐπὶ 15 ἔτη ἐν Περσίᾳ διατελέσαντος ἰατροῦ τοῦ ὑγειονομείου καὶ τῆς τηλεγραφικῆς ἑταιρείας τῆς Ὀφερλάνδης. Ἡ ἱστορία αὕτη ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ ἰατροῦ τούτου καὶ εἰς τὴν «Pall Mall Gazette» τοῦ Λονδίνου τοῦ παρελθόντος μαρτίου ἐ. ἔ. Ἔχει δὲ ὡς ἑξῆς: Ὁ ἀποθανὼν δόκτωρ Favergren, Σουηδὸς ἐν τῇ περσικῇ ὑπηρεσίᾳ, ζήσας 25 ἔτη ἐν Σχιράς, μοὶ διηγήθη ποτὲ ὅτι οἱ σκορπίοι αὐτοκτονοῦσιν ὅταν ἀπολέσωσι τὴν ἐλπίδα πρὸς σωτηρίαν. Μοὶ ἔλεγε δὲ ὅτι ὁ σκορπίος κυκλούμενος ὑπὸ ζώνης διαπύρων ἀνθράκων περιτρέχει τρὶς ἐντὸς τῆς ζώνης ταύτης, εἶτα δὲ πλήσσει ἑαυτὸν καὶ θνήσκει. Ἐ δυσπίστησα τότε πρὸς τὸν διισχυρισμὸν τοῦτον καὶ ὑπέθεσα ὅτι τὸ ζῷον θνήσκει διότι περικαίεται ὑπὸ τῶν ἀνθράκων. Ἡμέραν τινὰ συνέλαβον μέγαν τινὰ μέλανα σκορπίον . . . ὅπως δὲ ἐξετάσω τὸ ἀξιόπιστον τῆς ὡς προλήψεως φανείσης μοι πληροφορίας ἤναψα ἐν τῇ αὐλῇ τῆς οἰκίας μου, πῦρ ἐξ ἀνθράκων, οὓς διέταξα κυκλοειδῶς, ἀφεὶς ἐν τῷ μέσῳ χῶρον κενὸν ἔχοντα πήχεως διάμετρον. Τὰς ὀπτὰς πλίνθους τοῦ ἐδάφους ἐψύχρανα ἐπιχύσας ὀλίγον ὕδωρ, ὅπως μὴ καῇ ὁ σκορπίος, εἶτα δὲ ἀφῆκα αὐτὸν ἐκ τοῦ ὑαλίνου σωλῆνος ἐν ᾧ εὑρίσκετο καθ' ὅλα ἀβλαβὴς καὶ ὑγιὴς ἐν μέσῳ τοῦ ψυχροῦ χώρου. Ὁ σκορπίος περιέτρεξε τρὶς τὸν χῶρον τοῦτον ἐν κύκλῳ, ἐπανῆλθεν εἶτα πρὸς τὸ μέσον, ὕψωσε τὴν οὐρὰν (ἐφ' ἧς ὑπάρχει τὸ κέντρον) πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἔπληξε τρὶς ὡς διὰ ἐγχειριδίου «σκοπίμως». Μετὰ μίαν στιγμὴν ἦτο νεκρός. Ἐγενόμην μάρτυς τῆς παραδόξου ταύτης πράξεως, ἣν εἶδον καὶ βραδύτερον ἐπανειλημμένως παρά τινι φίλῳ μου, εἰς ὃν διηγήθην τὸ γεγονός. Περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ γεγονότος ἐγγυῶμαι λίαν προθύμως».

Ἕτερος ἐξαίρετος παρατηρητὴς ὁ C. Ray Lankester ἐν Λονδίνῳ ἐπείσθη περὶ τοῦ ἐναντίου, ὅτι ὁ σκορπίος δὲν αὐτοκονεῖ.

Ὁ Romanes ἐνόμιζε τὸ κατ' ἀρχάς, ὑποτιθεμένης τῆς παρατηρήσεως ὡς ἀληθοῦς, ὅτι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην πρόκειται περὶ ἐνιαίου τινὸς καὶ μοναδικοῦ ἐνστίκτου ἐπιβλαβοῦς εἰς τὸ ἄτομον καὶ τὸ εἶδος, βραδύτερον ὅμως παρητήθη τῆς γνώμης ταύτης διότι ὁ καθηγητὴς Lloyd Morgan ἐξέθεσεν ἀριθμόν τινα σκορπίων εἰς τὰς φρικωδεστέρας βασάνους ἄνευ θετικοῦ τινος ἀποτελέσματος. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς λόγος ἀναγκάζει ἡμᾶς ν' ἀμφισβητήσωμεν τὴν ὀρθότητα τῶν ἄνω παρατηρηθέντων γεγονότων, δυνάμεθα νὰ δείξωμεν ὅτι ἡ περίπτωσις αὕτη τῆς αὐτοκτονίας τῶν σκορπίων δὲν εἶνε ἐνιαία καὶ μοναδική, ὅτι ἡ πρᾶξις δὲν εἶνε ἔνστικτον πρὸς καταστροφὴν τοῦ ἀτόμου καὶ ὅτι δύναται νὰ ἐξηγηθῇ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον φυσικῶς καὶ ἐλλόγως.

**

Ἡ διέγερσις τοῦ σκορπίου εὑρισκομένου ἐν ἐντόνῳ καὶ ζωηρῷ φωτὶ ἔχει βεβαίως μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς τὸν θάνατον τῶν μικρῶν νυκτοβίων ψυχῶν καὶ ἄλλων ἀπείρων μικρῶν ἐντόμων, ἅτινα ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτὸς ῥίπτονται ἀφθόνως ἐπὶ τῆς ἐπὶ τοῦ παραθύρου ἱσταμένης ἀνημμένης λυχνίας ἢ τοῦ κηρίου. Οὐδεὶς βεβαίως θέλει διισχυρισθῇ ἀκριβῶς ὅτι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην

ἡ ψυχὴ ἢ ἄλλο τι ἔντομον αὐτοκτονεῖ, διότι εἶδεν αὐτὴν πλειστάκις διερχομένην διὰ τῆς φλογός, περικαίουσαν τὰς πτέρυγας καὶ τὰς κεραίας αὐτῆς, εἶτα δὲ εὑρίσκουσαν τὸν θάνατον εἰς τὸν διάπυρον κύλινδρον τῆς λυχνίας τοῦ πετρελαίου· εἶνε ὅμως γεγονός, ὅτι δύναταί τις κατὰ τὸ ἔαρ νὰ κάμῃ ἀκόπως συλλογὴν ἐνδιαφερουσῶν ψυχῶν νυκτοβίων οὕτως αὐτοκτονησασῶν, καὶ ὅτι μία τῶν ἀφορμῶν τοῦ κατὰ τὸ φαινόμενον ἡρωϊκοῦ θανάτου τοῦ σκορπίου ἀνευρίσκεται καὶ ἐνταῦθα, ἤτοι τὸ ἔντονον αἰφνίδιον ζωηρὸν φῶς, ὅπερ δρᾷ διεγερτικῶς.

Ἀφ' ἑτέρου εἶνε γνωστὸν ὅτι καὶ εἰς ἄλλα τελειότερα ζῷα καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον αἱ ἰσχυραὶ ἀσυνήθεις ἐντυπώσεις ἐπὶ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς χιτῶνος τοῦ ὀφθαλμοῦ προκαλοῦσιν εὐκόλως λίαν δυσάρεστα καὶ ὀδυνηρὰ αἰσθήματα. Δι' ἁπλῆς ἀσκαρδαμυκτεὶ προσβλέψεως ἀντικειμένου μὴ λάμποντος, ἀλλ' ἁπλῶς μόνον καλῶς πεφωτισμένου, προκαλεῖται ἰδιάζουσά τις κατάστασις καλουμένη ὕπνωσις ἢ ὑπνωτισμός, χαρακτηριζομένη δι' ἐντελοῦς καταπαύσεως τῆς κατὰ φύσιν δυνάμεως τοῦ κρίνειν καὶ σκέπτεσθαι. Εἰς δὲ τὴν ἡμετέραν περίπτωσιν, εἰς τὸν σκορπίον, ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ὀπτικῶν νεύρων τοῦ ὁποίου τὸ φῶς προκαλεῖ λίαν δυσάρεστον ἐντύπωσιν, διότι ποσῶς δὲν εἶνε εἰθισμένος πρὸς τοῦτο, ὅλαι δὲ αἱ ἰσχυραὶ διεγέρσεις τῶν αἰσθητικῶν νεύρων προκαλοῦσι πόνον, δέον νὰ μὴ ἀποδώσωμεν λεπτὴν κρίσιν καὶ θεωρήσωμεν ὡς λίαν φυσικὸν ὅτι οὗτος ζητεῖ ν' ἀποφύγῃ τὸ δυσάρεστον καὶ προφυλαχθῇ ἀπ' αὐτοῦ. Ἅπαντα τὰ ζῷα, κακούμενα ὀδυνηρῶς, ἐκτελοῦσι πολυπλόκους κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κινήσεις πρὸς φυγὴν ἢ πρὸς ἄμυναν. Καὶ ὁ σκορπίος δὲ κακούμενος τρέχει ὅσον δύναται ταχέως· μετ' ὀλίγον ὅμως παρατηρεῖ ὅτι ἡ φυγὴ εἰς οὐδὲν ὠφελεῖ. Ἡ ὀδύνη ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ παραμένει καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς φυγῆς ἐν τῷ διαπύρῳ κύκλῳ, ἢ ἐπανέρχεται ὅπως εἰς τὸ πείραμα διὰ τοῦ φακοῦ. Ὡς ὅπλον ἀμυντικὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ὅταν δὲν δύναται νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς, ὁ σκορπίος ἔχει τὸ κέντρον. Εἶνε δὲ λίαν φυσικὸν ὅτι ὁ σκορπίος μεταχειρίζεται τὸ κέντρον ὅταν αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ πρὸς φυγὴν ἀποβῶσι μάταιαι, ὡς συμβαίνει π. χ. ὅταν πιέζῃ τις αὐτὸν διὰ τῶν δακτύλων. Εἰς τὴν περίστασιν δὲ ταύτην ὁ σκορπίος θέλει διευθύνει, ὡς εἰκός, τὴν πλῆξιν πρὸς τὸ μέρος ἔνθα πονεῖ ἰσχυρότερον, ὅταν πιέζηται διὰ τῶν δακτύλων π. χ., κατὰ τούτων, ὅταν ἀποτυφλοῦται ἐκ τοῦ φωτὸς κατὰ τοῦ μέρους ὅθεν προέρχεται ὁ ἰσχυρότερος διὰ τοῦ φωτὸς ἐρεθισμός, τουτέστι κατὰ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ ἐγκεφάλου. Τὸ ὑπὸ τοῦ πόνου ἐπτοημένον ζῷον νύσσει πρὸς τὸ μέρος ἔνθα αἰσθάνεται τὸν ἐχθρόν, δὲν δύναται δὲ νὰ γνωρίζῃ ποσῶς ἐκ πείρας ὅτι κατασιγάζων τὸν πόνον διακινδυνεύει ἢ καὶ καταστρέφει τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Ἅπασαι αἱ λειτουργίαι τοῦ ἐγκεφάλου του εἶνε τεταραγμέναι ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς, ὅλως νεοφανοῦς, διεγέρσεως τῶν ὀπτικῶν αὐτοῦ νεύρων, ἀπαραλλάκτως ὅπως αἱ τῆς νυκτοβίου ψυχῆς διὰ τοῦ φωτὸς τῆς λυχνίας.

Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὀρθότητος τῆς ἐξηγήσεως ταύτης τοῦ ἀξιοπερίεργου φαινομένου τῆς αὐτοκτονίας τοῦ σκορπίου ἠδύνατό τις νὰ καλύψῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ σκορπίου καὶ ἐκθέσῃ αὐτὸν εἶτα εἰς τὸ φῶς. Ὁ σκορπίος δὲν θέλει φονεύσει ἑαυτόν. Ἐὰν δὲ εἰς τὸν φωτεινὸν χῶρον ἀφεθῇ γωνία τις ἢ τρώγλη σκιερά, ὁ σκορπίος, καταφεύγων ἐκεῖσε, θέλει μείνει ἀβλαβής. Ὅπως ἀναγκάσωμεν δὲ αὐτὸν νὰ πλήξῃ, δέον νὰ μεταχειρισθῶμεν ἕτερον ἰσχυρὸν ἐρεθισμόν, σταγόνα π. χ. θειϊκοῦ ὀξέος ἢ τὸ ἠλεκρικὸν ῥεῦμα διὰ δύο εὐκινήτων συρμάτων. Οὕτω ἡ αὐτοκτονία τοῦ σκορπίου θεωρητέα ὡς ἀναγκαία συνέπεια λίαν σκοπίμου καὶ γενικῶς διαδιδομένης διευθετήσεως τῶν καλουμένων ἐν τῇ φυσιολογίᾳ ἀντανακλαστικῶν κινήσεων, γενομένων ἐνταῦθα πρὸς ἄμυναν. Ὅτι δὲ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἡ ἀντανακλαστικὴ αὕτη κίνησις πρὸς ἄμυναν δὲν εἶνε μόνον μὴ σκόπιμος, ἀλλὰ καὶ εἰς μέγιστον βαθμὸν ἄσκοπος, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ πρωτοφανοῦς τῆς πράξεως τοῦ ἀμυνομένου ἐναντίον τῆς ἐπιθέσεως ταύτης (τοῦ ζωηροῦ φωτός), πρὸς ἣν οὐδέποτε ἔσχε τὸ ζῷον τὴν εὐκαιρίαν νὰ προσαρμοσθῇ, διότι πάντοτε ἐν ταῖς ἄλλαις περιστάσεσι τῆς ζωῆς ἠδύνατο τοῦτο νὰ διαφύγῃ, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ.

Ἡ ἐξήγησις αὕτη δὲν ἐφαρμόζεται διὰ τὴν μικρὰν νυκτόβιον ψυχήν, διότι αὕτη διατελεῖ ἐν ἐλευθερίᾳ, ἅπαξ δὲ διελθοῦσα διὰ τῆς φλογὸς ἠδύνατο νὰ φύγῃ ἐντεῦθεν, πρᾶγμα, ὅπερ καὶ πολλάκις συμβαίνει. Εἰς τὴν περίστασιν ὅμως καθ' ἣν ἔντομόν τι ἐλευθέρως ἱπτάμενον ἑλκύεται ὑπὸ τοῦ ζωηροῦ καὶ ἀσυνήθους αὐτῷ κατὰ τὸν χρόνον τῆς πτήσεώς του φωτός, ὅπερ ἐξακολουθεῖ ἑλκύον αὐτὸ ἀδιακόπως καὶ συντελεῖ εἰς τὸν διὰ τῆς καύσεως αὐτοῦ θάνατον, πρόκειται περὶ διαταραχῆς τοῦ ὅλου μηχανισμοῦ τῆς ἀντιληπτικότητος. Τὰ ζῷα διατελοῦσιν ὅπως οἱ ἐν ὑπνωτισμῷ ἄνθρωποι, ἀγνοοῦσι ποῦ εὑρίσκονται. Ἐνῷ δὲ ζητοῦσι, φυσικῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἁπλῶς ἀντικείμενα φωτεινὰ ἐν τῷ σκότει, αἴφνης φαίνεται ἀντικείμενόν τι καταδεσμεῦον τὴν προσοχὴν αὐτῶν ἀποκλειστικῶς ἕνεκα τῆς λάμψεως αὐτοῦ, ἥτις δὲν ὑπῆρχε πρότερον. Τὰ ζῷα ἀπατῶνται καὶ γίνονται παράφρονα οὕτως εἰπεῖν, ἐλαυνόμενα ὑπὸ μιᾶς καὶ μόνης σταθερᾶς ἰδέας. Πῶς τὸ φῶς ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν λειτουργιῶν τοῦ ἐγκεφάλου τῶν ζῴων μένει ἀμφισβητήσιμον· ὅ,τι ὅμως ἐνδιαφέρει ἡμᾶς εἶνε ἡ πανθομολογουμένη ἔλλειψις προθέσεως πρὸς αὐτοκτονίαν ὄχι μόνον τῆς μικρᾶς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν δι' ὁμοίου τρόπου φονευομένων ἐντόμων. Οὐδεὶς δύναται δὲ νὰ δισχυρισθῇ ὅτι οἱ κάνθαροι, οἵτινες κάθηνται ἥσυχοι ὅταν διατρυπῶνται διὰ βελονῶν, προσποιοῦνται τὸν τεθνεῶτα καὶ προτιμῶσι νὰ θυσιάσωσι τὴν ζωὴν παρὰ νὰ ἐκπτύξωσι τὸ συνεσταλμένον αὐτῶν σῶμα. Οὐδεὶς δύναται νὰ εἴπῃ καὶ ὅτι οἱ κηφῆνες γνωρίζουσιν ὅτι ἡ γαμήλιος αὐτῶν πτῆσις, ἐὰν εἶνε ἀποτελεσματική, θέλει στοιχίσει αὐτοῖς τὴν ζωήν.

Τέλος δὲ ἀναφέρομεν ὅτι καὶ ἐκ τῶν τελειοτέρων ζῴων δὲν ἔχομεν παρατήρησίν τινα, ἥτις νὰ συντελῇ πρὸς παραδοχὴν τῆς γνώμης ὅτι τὰ ζῷα αὐτοκτονοῦσιν. Ἐπιτραπήτω ἡμῖν ὅμως νὰ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα παραδείγματός τινος, χρησιμεύοντος μέν, κατὰ τὸ φαινόμενον, πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης ταύτης, δεικνύοντος δὲ ἐναργῶς πόσον ἀσκόπως φέρονται τὰ ζῷα, ὅταν μεταβληθῶσιν αἱ συνθῆκαι τῆς ζωῆς αὐτῶν καὶ πόσῳ εὐκόλως καταστρέφονται ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως κρίσεως. Ἐάν τις π. χ. προσδέσῃ στερεῶς ἐπὶ σανίδος ὕπτιον ὑδροχοιρίδιον, οὕτως ὥστε ἡ κεφαλὴ νὰ μένῃ ἐλευθέρα καὶ ἀκίνητος, βυθίσῃ δὲ αὐτὸ μετὰ τῆς σανίδος ἐν χλιαρῷ ὕδατι μέχρι τοῦ στόματος καὶ τῶν μυκτήρων καὶ ἐρεθίσῃ τὸ δέρμα αὐτοῦ ὑπὸ τὸ ὕδωρ δι' ἐλαφρῶν νυγμῶν, τὸ ζῷον θέλει ἐκτελέσει διαφόρους κινήσεις ζωηρὰς πρὸς φυγὴν ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματος, διότι εἶνε στερεῶς προσδεδεμένον, συγχρόνως δὲ θέλει βυθίσει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὑπὸ τὸ ὕδωρ, καὶ δὴ ἐπανειλημμένως, καίτοι ἔπρεπε νὰ μάθῃ ἐκ τῆς πρώτης δοκιμῆς ὅτι ἡ ἀναπνοὴ δυσχεραίνεται διὰ τοῦ εἰσδύοντος ὕδατος ἐντὸς τῶν μυκτήρων καὶ τοῦ στόματος. Ἐὰν δὲν ἐμποδίσωμεν, ἀνυψοῦντες τὴν σανίδα, τὴν ἐπανάληψιν τῆς καταδύσεως τῆς κεφαλῆς ἐντὸς τοῦ ὕδατος τὸ ζῷον ἀποθνήσκει εὐχερέστατα. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην οὐδόλως δύναται νὰ γείνῃ λόγος περὶ αὐτοκτονίας ἢ περὶ πνιγμοῦ ἐξ ἀπελπισίας ὅπως εἰς τὸν σκορπίον· ὁ θάνατος ἐνταῦθα ἐπέρχεται ἐκ τοῦ ἀσκόπου τῆς κινήσεως πρὸς ἄμυναν καὶ φυγήν. Εἶνε δὲ αἱ κινήσεις ἄσκοποι, διότι τὸ ζῷον οὐδέποτε ἔσχε μέχρι τοῦδε εὐκαιρίαν καθ' ἅπαντα αὐτοῦ τὸν βίον νὰ διδαχθῇ τὸν κίνδυνον τοῦ πνιγμοῦ, οὐδέποτε ἔζησεν ἐν τῷ ὕδατι.

Ἐὰν διὰ τῶν ἀνωτέρω γεγονότων καὶ ἐξηγήσεων κατέστη λίαν πιθανὸν ὅτι ὁ ἑκούσιος θάνατος ἐλλείπει ἀπὸ τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου, τοῦτο οὐδόλως δικαιοῖ ἡμᾶς νὰ διακρίνωμεν ἐν τῇ αὐτοκτονίᾳ σπουδαίαν διαφορὰν μεταξὺ ζῴων καὶ ἀνθρώπων, οὔτε δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς θεμελιῶδες κριτήριον χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀνθρώπου τοῦ νὰ ἀφαιρῇ τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἐν συνειδήσει τῆς πράξεως· διότι πρῶτον μὲν δὲν ἔχει πᾶς ἄνθρωπος τὴν ἱκανότητα νὰ κόπτῃ τὰς ἀρτηρίας ἢ νὰ θέτῃ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν γραμμῶν τοῦ σιδηροδρόμου, ὅταν ἡ ἀτμομηχανὴ προσέρχεται σίζουσα· ὀλίγιστοι μόνον εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ ἐκτελέσωσι τοιαύτην μὴ φυσικὴν πρᾶξιν· δεύτερον δὲ καὶ μεταξὺ τῶν ὀλίγων τούτων δὲν δύναται νὰ ὑποδειχθῇ εἰς μετὰ βεβαιότητος, ὅστις ἐν πλήρει διανοητικῇ καταστάσει μετ' ἀκριβῆ στάθμισιν τῶν ὑπὲρ καὶ κατὰ λόγων πράξεώς τινος καὶ χωρὶς νὰ κυριεύηται ὑπό τινος παρὰ φύσιν παραστάσεως, οὔσης ἰσχυροτέρας τῶν λοιπῶν, ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν ζωήν. Οἱαδήποτε δὲ καὶ ἂν ἦνε ἡ ἀφορμὴ εἰς αὐτοκτονίαν, εἴτε ἀπώλεια τῆς τιμῆς, τῆς περιουσίας, τῶν οἰκείων, εἴτε ἀνίατος νόσος, ἀτυχὴς ἔρως, ἀπατηθεῖσαι ἐλπίδες, ἔλλειψις εἰς ἀναγνώρισιν ἀληθῶν εἴτε ὑποτιθεμένων ὑπηρεσιῶν, εἴτε οἱαδήποτε κακὴ ἔκβασις καὶ ἀτυχία, εἰς ὅλας ταύτας τὰς περιστάσεις ὑπάρχει ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ μία ὡρισμένη παράστασις προκαλοῦσα τὴν πρᾶξιν ταύτην, τὴν ἐρχομένην εἰς ἀντίφασιν πρὸς ὅλας τὰς λειτουργίας τοῦ σώματος, διότι οὐδεμία ἄλλη παράστασις εἶνε ἱκανῶς ἰσχυρὰ νὰ ἀποκωλύσῃ εἴτε ἐξισορροπήσῃ ταύτην.

Τοιαύτη τις κατάστασις εἶνε οὐχ ἧττον μὴ φυσικὴ καὶ νόμιμος καὶ ὅλως ἀσύνδετος πρὸς τὴν ὀρθοφροσύνην. Αὐτοκτονία σχεδιαζομένη πρὸ μακροῦ χρόνου, διάταξις τῶν οἰκονομικῶν ὑποθέσεων μακρὸν χρόνον πρὸ τῆς πράξεως, οὐδόλως ἀπαλλάττει τὸν αὐτοκτονοῦντα τῆς ὑπονοίας ὅτι καθ' ἅπαντα τοῦτον τὸν χρόνον διετέλει κυριαρχούμενος ὑπὸ μιᾶς καὶ μόνης ἰδέας ὅπως οἱ ὑπνωτικοὶ καὶ οἱ παράφρονες. Ἐγνώρισα ἄνθρωπον, ὅστις ἐπὶ ἑβδομάδας ὅλας ὅπου ἐπορεύετο ἐζήτει νήματα, συνέλεγεν αὐτά, τέλος δὲ ἀπηγχονίσθη διὰ σχοινίου ἐκ τῶν νημάτων τούτων διὰ κόμβων κατασκευασθέντος. Ἐὰν δὲ συγκρίνῃ τις τὸν βραδέως καὶ κρυφίως παρασκευασθέντα ἑκούσιον τοῦτον θάνατον δειλοῦ τινος μὲ τὴν εὐγενῆ αὐτοκτονίαν τοῦ Ἀρνόλδου Winkelried, βλέπει ἐκ πρώτης ὄψεως ἐλλεῖπον ἀπ' ἀμφοτέρων τὸ κοινὸν ἐλατήριον. Εἰς ἀμφοτέρας ὅμως τὰς περιπτώσεις ὑπῆρχον ἐν τῇ διανοίᾳ τόσον ἰσχυραὶ παραστάσεις, ὥστε ἡ συνάφεια μετὰ τοῦ κόσμου ὅπως ἐφαντάζοντο αὐτὴν ἀμφότεροι ἦτο εἰς τὸ ἔξης ἀδύνατος. Εἰς τὸν ἕνα ἡ ζωὴ ἦτο ἀφόρητος μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς περιουσίας, εἰς τὸν ἕτερον δὲ ἐφαίνετο ἀπαισία καὶ μόνη ἡ σκέψις τοῦ νὰ ἀπολέσῃ τὴν ἐλευθερίαν, ἀπέναντι δὲ τῆς σκέψεως ταύτης ὠπισθοχώρησαν ἅπαντες οἱ ἄλλοι λόγοι. Οὐδεὶς ἄγεται εἰς αὐτοκτονίαν ἄνευ ἐπιμόνου τινὸς παραστάσεως τῆς διανοίας, ἣν δὲν δύναται νὰ κατανικήσῃ, ὅπως δὲν δύναταί τις νὰ διορθώσῃ τὰς φρενοπλήκτους παραστάσεις τοῦ φρενοβλαβοῦς. Ἐπειδὴ δὲ τοιαύτας παραστάσεις ἔχοντες ἄνθρωποι — ὑπό τινα ἔποψιν μαινόμενοι ἢ κυριαρχούμενοι ὑπὸ μεγάλων παθῶν, πατριωτισμοῦ, ἀγάπης πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, φιλοτιμίας — χωροῦσι πρὸς τὴν δεινὴν πρᾶξιν μὴ ἔχοντες καθαρὰν συνείδη-

σιν ταύτης, δὲν εἶνε ἄλογος ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι ὁ αὐτοκτονῶν εἶνε ἐν καιρῷ τῆς πράξεως ἀκαταλόγιστος.

Ἀλλὰ τότε ἡ αὐτοκτονία παύεται οὖσα ἀποκλειστικὸν τοῦ ἀνθρώπου προνόμιον. Διότι τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ἑκουσίου θανάτου, ὅπερ εἶνε ἄλλως ἐξαναγκαστικόν, διότι στηρίζεται ἐπὶ τῆς ὑπερισχύσεως μιᾶς καὶ μόνης παραστάσεως ἢ ἀντιλήψεως, κατανικώσης ὅλας τὰς ἄλλας λειτουργίας τοῦ ἐγκεφάλου, ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὰ ζῷα μὲ μόνην τὴν διαφοράν, ὅτι ταῦτα ἀγνοοῦσι τὰς συνεπείας τῆς βλάβης ἣν προξενοῦσιν εἰς ἑαυτά, τῆς πράξεως πρὸς ἣν φέρονται ἐν τῇ παραφροσύνῃ των. Ἀλλὰ γνωρίζει ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος, ὁ μετὰ ψυχραιμίας λαμβάνων δηλητήριον ἢ ἀπαγχονιζόμενος ὅτι καὶ ὄντως θέλει ἀποθάνει; Ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει δύναται νὰ γνωρίζῃ ἀκριβῶς ὅτι δὲν θέλει σωθῆ, ὅτι θὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀπόπειρα τῆς αὐτοκτονίας του. Ἡ ἀνυπόστατος λοιπὸν αὐτοῦ παράστασις, ἀκριβῶς λαμβανομένη φέρει εἰς τὸ δυνατόν, οὐχὶ ὅμως καὶ εἰς τὸ ἀναγκαῖον τοῦ θανάτου, ἤτοι ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἄνθρωπός τις φέρεται εἰς ἀπόπειραν αὐτοκτονίας μόνον διὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐντυπώσεων, αἵτινες, παραλύουσαι τὴν θέλησιν, ἄγουσιν εἰς ἰσχυράς, ἀκατανικήτους καὶ τὸ πνεῦμα θολούσας παραστάσεις. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως οὗτος, ὁ ἄλλως ἔχων ὑγιᾶ τὰ αἰσθητήρια αὐτοῦ καὶ τὰς λειτουργίας τῆς θελήσεως καὶ σκέψεως, δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ θανατώσῃ ἑαυτὸν ἀσφαλῶς, καίτοι νομίζει ὅτι τὴν ἔχει.

Ἐνίοτε συμβαίνει ἄνθρωποι οὐδέποτε σκεφθέντες περὶ αὐτοκτονίας, ἀναβαίνοντες ὑψηλόν τινα πύργον, νὰ καταληφθῶσιν οὕτως ὑπὸ τῆς σκέψεως «τί θὰ συνέβαινεν ἐὰν ἐρρίπτοντο πρὸς τὰ κάτω;» ὥστε πραγματικῶς νὰ ῥιφθῶσιν ἀπὸ τοῦ ὕψους καὶ φονευθῶσιν. Τοὺς δυστυχεῖς τούτους ὀνομάζουσιν αὐτοκτόνους, καίτοι οὗτοι ἀπέθανον ἄνευ τῆς θελήσεως αὐτῶν καὶ μάλιστα ἐναντίον ταύτης. Τοιαῦται περιπτώσεις ἔχουσι μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς τὴν οὐδέποτε σκοπίμως γενομένην αὐτοκτονίαν τῶν ζῴων.

Οὕτω συγχέεται ἡ φαινομένη ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς καλουμένης ἑκουσίας, ἀνθρωπίνης, καὶ τῆς ἀκουσίας, ζωϊκῆς, αὐτοκτονίας.

(Μετάφρασις Σπ. Μηλιαρακη).

ΑΙ ΔΥΟ ΑΜΥΓΔΑΛΑΙ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἡ καλλιτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς φίλας μου εἶνε ἡ Ἑλένη. Καὶ τὸ ἀξίζει· ἔχει καρδιὰ χρυσῆ, ὅπως εἶνε χρυσᾶ καὶ τὰ μαλλιά της. Μόνον ἕν παράπονον ἔχω ἐναντίον της· δέν με ἀγαπᾷ ὅσον τὴν ἀγαπῶ ἐγώ. Ἔχει ἄλλην φίλην, τὴν ὁποίαν προτιμᾷ καὶ ἀπὸ 'μένα, τὴν ἐξοχήν. Ἅμα τῆς τύχῃ εὐκαιρία νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ κτῆμα τοῦ θείου της, ὅστις κατοικεῖ εἰς τὸ Μαροῦσι, μὲ ἀφίνει εἰς τὰ κρύα τοῦ λουτροῦ καὶ πηγαίνει νὰ περάσῃ καμμίαν ἢ δύο ἑβδομάδας μακρὰν τοῦ κόσμου, μέσα εἰς τἀμπέλια, εἰς ταῖς ἐλιαῖς καὶ εἰς τὰ χωριατόσπιτα τῶν Μαρουσιωτῶν. Τί εὐχαρίστησιν εὑρίσκει ἐκεῖ δὲν ἠμπορῶ νὰ καταλάβω· νὰ εἰπῆτε πῶς εἶνε ῥομαντικὴ φύσις, κάθε ἄλλο· γελᾷ εἴκοσι ὥρας τὸ ἡμερονύκτιον καὶ δὲν ῥεμβάζει παρὰ μόνον ὅταν εἶνε νυσταγμένη. Καὶ ὅμως τρελλαίνεται διὰ τὴν ἐξοχήν. Ἰδού, τώρα πάλιν ἔχει μίαν ἑβδομάδα εἰς Μαροῦσι καὶ ἀκόμη οὔτε μοῦ γράφει πότε θὰ γυρίσῃ. Καὶ τώρα τέλος πάντων τὸ ἐννοῶ, εἶνε ἀκόμα καλοσύνη, ἀρχὴ φθινοπώρου· ἀλλὰ τὸν περασμένον φεβρουάριον, μέσα εἰς τὸ κρύο, ἀκοῦτε σεῖς νὰ σηκωθῆ νὰ 'πάγῃ 'ς τὸ Μαροῦσι!

Καὶ ὅμως ἐπῆγε τὸ παληοκόριτσο!

Ἐνῷ μάλιστα εἴχαμεν συμφωνήσῃ νὰ πᾶμε μαζὶ 'ς τὰ ἐμπορικὰ ἐκεῖνο τὸ πρωὶ καὶ ὅτι εἶχα ἀρχίσῃ νὰ κτενίζωμαι, ἀνοίγει ἡ θύρα τῆς κάμαράς μου ἔξαφνα καὶ νά σου ἡ Ἑλένη. Χωρὶς νὰ μοῦ 'πῇ τίποτε μ' ἀγκαλιάζει καὶ μὲ φιλεῖ. Ἐγὼ ποῦ τὴν ἐξέρω πῶς εἶνε Ἰούδας εἰς τὰ φιλιά, εὐθὺς ἐκατάλαβα ὅτι κάτι προδοσιὰν μοῦ ἑτοιμάζει, καὶ δὲν ἐγελάσθηκα.

— Καϋμένη Ἀγλαία, μοῦ λέγει μὲ ὑποκρισίαν, μὲ συγχωρεῖς ποῦ θὰ σὲ γελάσω, δὲν ἠμπορῶ νἀρθῶ εἰς τὰ ἐμπορικά, θὰ 'πάγω 'ς τοῦ θείου μου, 'ς τὸ Μαροῦσι, νὰ τοῦ κάμω ὀλίγας ἡμέρας συντροφιά.

Ἔτσι μοῦ ἦλθε νὰ τῆς δέσω ταῖς πλεξίδες μου 'ς τὸ λαιμὸ νὰ τὴν πνίξω· μὰ ἔλα ποῦ τὴν λυπούμουν πάλι...

— Ἄ μπᾶ, καλέ, δὲν πειράζει τίποτε· καλὴν διασκέδασιν καὶ καλὴν ἀντάμωσιν! τῆς εἶπα ὀλίγον ψυχρά.

— Θὰ σοῦ γράφω κάποτε ἀπὸ 'κεῖ.

— Ἄ, νὰ σοῦ 'πῶ· ἂν ἔχῃς τίποτε ποῦ ἀξίζει, γράφε μου, εἰ δέ, ἂν πρόκειται νὰ μοῦ στέλλῃς ἕνα φάκελλον γεμᾶτον φιλιὰ καὶ χαιρετίσματα, σοῦ τὰ χαρίζω.

— Κακὴ ποῦ εἶσαι, μ' ἀποκρίθηκε ξεκαρδισμένη ἀπὸ τὰ γέλια· ἔλα, μὴ θυμώνῃς δὰ ποῦ θὰ φύγω ὀλίγαις ἡμέραις, καλλίτερα νὰ μ' ἐπιθυμήσῃς. Φίλησέ με γλήγορα νὰ πηγαίνω, γιατὶ μὲ προσμένει ἡ δασκάλισσά μου 'ς τἀμάξι καὶ ξέρεις τί παράξενη εἶνε.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἔρχεται ἕνα πρωὶ ὁ περιβολάρης τοῦ θείου της, καλοθρεμμένος Μαρουσιώτης, καὶ μοῦ φέρνει ἀπὸ τὴν Ἑλένην ἕνα φάκελλον μεγάλον μεγάλον σὰν νὰ ἦτον ἀπὸ κανὲν ὑπουργεῖον. Τὸν ἀνοίγω καὶ εὑρίσκω μέσα δύο ἀνθισμένα κλωνάρια μυγδαλιᾶς δεμένα μαζὶ μὲ μιὰ κόκκινη κορδέλλα καὶ ἕνα γράμμα ἀτελείωτον, σωστὸν κύριον ἄρθρον ἐφημερίδος. Τὸ ἐγύριζα ἀπ' ἐδῶ, τὸ ἐγύριζ' ἀπ' ἐκεῖ πρὶν ἀρχίσω νὰ τὸ διαβάζω καὶ ἐπροσπαθοῦσα νὰ μαντεύσω τί ἠμποροῦσε νὰ γράφῃ ἡ Ἑλένη ἀπὸ τὸ Μαροῦσι σὲ ὀκτὼ ὁλόκληρα φύλλα χαρτί. Τοῦ κάκου! τοῦ κάκου! οὔτε ἐμάντευσα καὶ οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ μαντεύσω τὸ τόσῳ ἀπροσδόκητον περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης:

«Ἀγλαΐα μου!

» Τὰ ἄνθη τῆς ἀμυγδαλιᾶς, τὰ ὁποῖα θὰ εὕρῃς ἐντὸς τῆς ἐπιστολῆς, φύλαξέ τα διότι εἶνε ἱερὰ καὶ ὡς τοιαῦτα τὰ στέλλω εἰς σέ, μόνον εἰς σέ, ἀγαπητή μου, συνωδευμένα μὲ τὴν συγκινητικὴν ἱστορίαν των. Καθὼς ἠξεύρεις, καθ' ἑσπέραν πηγαίνομεν μὲ τὴν διδασκάλισσάν μου εἰς μακροὺς περιπάτους πρὸς τὰ διάφορα μέρη τοῦ χωρίου. Τὸν χθεσινόν μας περίπατον ἐκάμαμεν εἰς τὸν δρόμον τὸν πρὸς τὰς Ἀθήνας. Ἡ Γερμανίς μου, ἡ ὁποία θέλει ὅλα νὰ τὰ ἰδῇ καὶ ὅλα νὰ τὰ μάθῃ, ἅμα ἐφθάσαμεν ἐμπρὸς εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ νεκροταφείου μοῦ ἐπρότεινε νὰ εἰσέλθωμεν. Ἐγώ, καθὼς ἠξεύρεις, δὲν ἀγαπῶ πολὺ τὰς νεκρικὰς αὐτὰς ἐπισκέψεις καὶ ἀνατριχιάζω ὅταν περιπατῶ μέσα εἰς σταυροὺς καὶ κυπαρίσσια, ἀλλ' ἀφοῦ ἤθελεν ἐκείνη, δὲν εἶπα ὄχι. Μὴν προσμένῃς νὰ σοῦ περιγράψω τὸ νεκροταφεῖον τῶν Μαρουσιωτῶν· εἶνε ὅπως ὅλα τὰ νεκροταφεῖά μας, μόνον πτωχότερον καὶ ἀμελημένον φυσικά. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον μ' ἐξέπληξεν ἅμα ἐμβῆκα ἦσαν δύο ἀμυγδαλιαὶ φυτευμέναις κοντὰ κοντὰ ἐπάνω εἰς ἕνα τάφον. Καθὼς ἦτον κατάσπραις μὲ τἄνθη τους, ἔτσι χαροπαίς, ἐφαίνοντο τόσον παράταιραις κοντὰ εἰς τὰ πένθιμα πεῦκα καὶ εἰς τὰ κυπαρίσια, ὥστε ἠθέλησα νὰ ἰδῶ τίνος ἦτον ὁ τάφος αὐτὸς ὁ τόσον εὔμορφα στολισμένος. Δυστυχῶς ὁ ξύλινος σταυρός, ὁ ὁποῖος ἦτον ἐμπεπηγμένος εἰς τὸ μεταξὺ τῶν δύο δένδρων, εἶχε φθαρῆ καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ἦτο τόσον ἐσβεσμένη, ὥστε μάτην προσεπάθησα νὰ τὴν ἀναγνώσω. Ἀλλ' ὅταν ἐπῆγα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ν' ἀνάψω ἕνα κερὶ καὶ εἶδα καθισμένην εἰς τὸ κατώφλιον τὴν γραῖαν κανδηλανάπτριαν, τὴν ἠρώτησα:

»— Δὲν μοῦ λές, κυρά, σὲ παρακαλῶ, τίνος εἶνε τὸ μνῆμα μὲ τὶς δύο ἀμυγδαλιαίς;

»— Ἄχ, κόρη μου, ἀπεκρίθη θλιβερῶς κινοῦσα τὴν κεφαλὴν ἡ γραῖα, ἐκεῖ δὰ εἶνε θαμμένα δυὸ ἀδέλφια, δυὸ κοριτσάκια.

»— Καὶ ποιὸς ἐφύτεψε ταῖς δύο ἀμυγδαλιαίς; Βέβαια ἡ κακότυχη ἡ μητέρα τους.

»— Ὄχι, κόρη μου, ἡ μητέρα εἶχε πεθάνῃ πρὶν ἀπ' τὰ παιδιά της· καλλίτερα, δὲν ἐποτίσθηκε τὸ φαρμάκι τους... Ἡ 'μυγδαλιαὶς αὐταῖς ποῦ βλέπεις ἐφύτρωσαν μόναις τους, κανεὶς δὲν τὴς ἐφύτεψε. Καὶ 'φύτρωσαν μ' ἕναν παράξενο τρόπο.

» Ἐννοεῖς ὅτι ἡ συγκίνησίς μου καὶ ἡ περιέργεια συγχρόνως εἶχον κορυφωθῆ. Ἄφησα τὴν διδασκάλισσάν μου ν' ἀναγινώσκῃ τὰς ἐπιγραφὰς τῶν διαφόρων τάφων καὶ καθήσασα πλησίον τῆς γραίας παρεκάλεσα αὐτὴν νὰ μοῦ εἰπῇ τὰ περὶ τοῦ τάφου ἐκείνου τῶν δύο ἀδελφῶν.

» — Νὰ σοῦ τὰ εἰπῶ λοιπὸν ἀπ' τὴν ἀρχή; μὲ ἠρώτησε.

» — Βέβαια ἀπ' τὴν ἀρχή, τῆς ἀπεκρίθην.

» — Ἐδῶ καὶ ὀχτὼ χρόνια ἦρθε καὶ κάθησε 'ς τὸ χωριό μας ἕνας χτίστης· τὸν ἐλέγανε μαστρο-Δημήτρη. Ἦταν καλὸς καὶ τίμιος ἄνθρωπος καὶ ἄξιος 'ς τὴ δουλειά του. Μόνον ἡ τύχη τὸν κατάτρεξε. Ἀντρεύθηκε καὶ πῆρε μιὰ ὤμορφη καὶ ἄξια κοπέλλα, μὰ ἔλα ποῦ ἀπάνω 'ς τὴν πρώτη γέννα ἔκανε δυὸ κορίτσια δίδυμα, κακογέννησε, ἀρρώστησε καὶ πέθανε. Ὁ καϋμένος ὁ μάστρο-Δημήτρης στοχάσου μὲ τί κόπο τὰ 'νάθρεψε τὰ δυὸ μικρὰ καὶ μὲ τί ἔξοδα. Μοναχὰ γιὰ νὰ φάῃ 'λίγο ξερὸ ψωμὶ κρατοῦσε ἀπ' τὸ 'μεροκάματό του, καὶ τἄλλα τἄδινε ὅλα 'ς ταῖς βυζάστραις ποῦ εἶχε δομένα τὰ δυὸ κοριτσάκια. Ὅταν ἦρθε καὶ κάθησε 'ς τὸ χωριό μας, εἶχε πέντε χρόνια χηρεμένος. Τὰ δυὸ μικρὰ ἦταν σὰν ἀγγελούδια ἄσπρα, ἄσπρα, ῥοδομάγουλα καὶ ξανθόμαλλα καὶ 'μοιάζανε σὰν δυὸ λουλούδια τῆς 'μυγδαλιᾶς· τὸ ἕνα τῶλεγαν Ἀνθούλα καὶ τἄλλο Ἀγλαΐτσα. Ὁ μάστρο-Δημήτρης τἄχε πάντα κοντά του· 'ς τὸ σπίτι τὰ φρόντιζε καλλίτερ' ἀπὸ μάννα, κ' ἅμα πήγαινε 'ς τὴ δουλειὰ τἄπερνε μαζί του. Πῶς τἀγαποῦσε ἕνας Θεὸς τὸ ξέρει. Καὶ προξενιαὶς τοὐκάναν ἀπὸ καλαὶς μεριαίς, μ' αὐτὸς τὸ εἶπε μιὰ γιὰ πάντα: — Μητρυιὰ δὲν βάνω 'ς τὸ κεφάλι τῶν παιδιῶν μου! Νὰ 'ποῦμε τὴν ἀλήθεια οἱ χωριανοὶ πολὺ τὸν βοηθούσανε· δὲν τοῦλειψε 'μέρα ἡ δουλειά. Τὸν θυμᾶμαι ἀκόμα, τὸν μακαρίτη ...

» — Τί! ἀπέθανε κι' αὐτός; ἠρώτησα ἀνασκιρτήσασα.

» — Ναί· ἕνα χρόνο ὕστερ' ἀπ' τὰ παιδιά του... — Τὸν θυμᾶμαι ἀκόμα πόσαις φοραὶς ἀπάνω 'ς τὴ δουλειά του ἄφινε μιὰ στιγμὴ τὴς πέτραις καὶ τὰ σύνεργα καὶ κατέβαινε ἀπ' τὴ σκαλωσιὰ νὰ ἰδῇ τὰ δυὸ κοριτσάκια ποῦ ἔπαιζαν 'ς τὸ δρόμο· τἀγκάλιαζε, τὰ 'φιλοῦσε, κ' ἔτρεχε πάλι 'ς τὴ δουλειά, γιατὶ δὲν ἤθελε νὰ κλέφτῃ ἐκεῖνον ποῦ τὸν πλήρονε. Καὶ τὸ μεσημέρι σὰν σχολνοῦσε 'λιγάκι γιὰ νὰ φάῃ, ἦταν μιὰ χαρὰ νὰ

τὸν βλέπῃς καθισμένον 'ς ἕναν ἴσκιο ἀπὸ κάτου μὲ τὸ ἕνα του ἀγγελοῦδι 'ς τὸ ἕνα γόνατο καὶ τὸ ἄλλο 'ς τἄλλο, νὰ τοὺς κόβῃ κομματάκια τὸ ψωμί, νὰ τὰ ταγίζῃ, σὰν τὸ χελιδόνι ποῦ ταγίζει τὰ μικρούλια του, καὶ ὕστερα νὰ τὰ βάζῃ ἀγκαλιασμένα νὰ κοιμηθοῦν.

»Ἡ γραῖα διέκοψε τὴν διήγησιν εἰς ἄκρον συγκεκινημένη καὶ ἐγώ, ἡ ἀναίσθητος, ἡ κακή ἐγώ, ὡς μὲ λέγεις, εἶχον πλήρεις δακρύων τοὺς ὀφθαλμούς.

»— Νὰ μὴ σοῦ τὰ πολυλογῶ, κόρη μου, γιατὶ βράδυασε κι' ὅλα, ἐπανέλαβε μετὰ μικρὸν ἡ γραῖα γοργότερον, ἤμαστεν ἐπάνω 'ς τὰ πρωτοβρόχια. Ἔβρεχε κ' ἔβρεχ' ἐκεῖνο τὸ χρόνο ποῦ μαλάκωσαν κ' ἡ πέτραις ἀπ' τὸ νερό. Ὁ μαστρο-Δημήτρης δούλευε 'ς ἕνα σπίτι, κοντὰ νὰ βάλῃ σκεπὴ πλειά. Μὰ σὰν τὸν ἔμπλεξαν ἡ βροχαίς, παράτησε τὴ δουλειὰ 'ς τὴ μέση δυὸ τρεῖς ἡμέραις. Σὰν ἔπαψαν ἡ βροχαίς, τρίτη ἡμέρα ἤτανε—μαύρη καὶ ἄμοιρη 'μέρα!—ὁ χτίστης γύρισε πάλι 'ς τὴ δουλειά. Ἤτανε κοντὰ μεσημέρι, αὐτὸς ἐπάνω ἔχτιζε, τὰ δυὸ κοριτσάκια ἔπαιζαν καθισμένα 'πίσω ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ τοῦ σπιτιοῦ. Ἔξαφνα ἕνας βρόντος ποῦ σείσθηκε ὅλο τὸ χωριὸ ἀκούσθηκεν. Ὁ ἕνας τοῖχος τοῦ σπιτιοῦ εἶχε φουσκώσῃ ἀπὸ τὴ βροχὴ καὶ γκρεμίσθηκε σύσσωμος μὲ μιᾶς. Οἱ μαστόροι δούλευαν γιὰ καλή τους τύχη ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ· κανένας δὲν ἔπαθε τίποτε. Μόνον τὰ ἄμοιρα τὰ παιδιὰ εὑρέθηκαν ἐκεῖ ἀπὸ κάτω καὶ καταπλακώθηκαν ἀπὸ πέτραις. Ὅλο τὸ χωριὸ ἐσυνάχθηκε ἐκεῖ κατατρομαγμένο, γέροι, νέοι, ἄνδρες, γυναῖκες, ὅλοι ἔκλαιγαν. Ὁ δυστυχὴς μάστρο-Δημήτρης σὰν τρελλός, μὲ τὰ ροῦχα σχισμένα, μὲ 'ματωμένα τὰ χέρια εἶχε ριχθῇ ἀπάνω 'ς τὴς πέτραις ποῦ τοῦ εἶχαν σκοτώσῃ τὰ ἀγαπημένα του καὶ πολεμοῦσε νὰ τὰ ξεσκεπάσῃ, ἐλπίζοντας πῶς 'μπορεῖ νὰ ζοῦν ἀκόμα!.. Μὰ ὅταν μὲ τὴ βοήθεια ὁλονῶν ἐσηκώθηκαν ἡ πέτραις καὶ ἐφάνηκαν τὰ δύο ἄτυχα ἀγκαλιασμένα ἔτσι μὲ τὰ κεφαλάκια τους κοντὰ κοντὰ καὶ τὰ χειλάκια τους σμιγμένα σὰν νὰ φιλιοῦνταν τὴν ὑστερνή τους ὥρα ὅταν 'φτερούγιασε ἡ ψυχή τους, τότε ἔπεσεν ἀπάνω τους, σωριάστηκε σὰν ἄλλος τοῖχος λιγοθυμισμένος ὁ δύστυχος πατέρας τους. Τέσσαρες ἄνθρωποι τὸν ἐσήκωσαν καὶ τὸν ἐπῆγαν εἰς τὸ σπίτι, καὶ τὰ δυὸ ἀγγελάκια τἄφερε ὅλο τὸ χωριὸ κλαίγοντας καὶ τἄθαψε, μαζὶ κοντά, ἀγκαλιασμένα ὅπως ἦτον, ἐκεῖ 'ς τὴς ἀμυγδαλιαὶς ποῦ βλέπεις. Ὁ μάστρο-Δημήτρης ἀφανισμένος, σδουσμένος ἀπ' τὴ λύπη, ἔφυγε σὲ 'λίγαις ἡμέραις ἀπ' τὸ χωριό. Ἐπούλησε τὰ σύνεργά του κ' ἔκαμεν ὅρκο νὰ μὴν ξαναπιάσῃ πλειὰ τὴν καταραμένη τέχνη ποῦ τοῦ σκότωσε τὰ παιδιά· ἔγεινε περιβολάρης 'ς τὴν Κολοκυθοῦ. Τὰ χείλη του δὲν γέλασαν ὡς τὴν ἡμέραν ποῦ ἀπέθανε, ἕνα χρόνο ὕστερ' ἀπ' τὰ παιδιά του.

»— Καὶ ἡ ἀμυγδαλιαίς; ἠρώτησα.

»— Ὅταν θάψαμε τὰ παιδιὰ δὲν ἦταν οὔτε ἀμυγδαλιαίς, οὔτε τίποτε. Ὕστερ' ἀπὸ ἕνα δυὸ χρόνια 'βγῆκαν ἕξαφνα δύο βλαστάρια, καὶ σιγὰ σιγὰ γενῆκαν δένδρα ἴσα μ' ἐκεῖ 'πάνω. Κανένας δὲν 'μποροῦσε νὰ καταλάβῃ πῶς ἐγίνηκε τὸ θαῦμα αὐτό, μοναχὰ ἐγὼ ἤξερα τὸ μυστικό. Τὴν ἴδια ἐκείνη 'μέρα ποῦ ἐγκρεμίστηκε ὁ καταραμένος ὁ τοῖχος, ἤρθαν τὰ ἄμοιρα τὰ κοριτσάκια 'μπροστὰ 'ς τὴν πόρτα μου, γιατὶ καθόμουν ἐκεῖ δὰ δίπλα. Εἶχα κἄτι μεγάλα ἀμύγδαλα καὶ τὰ τσάκιζα· σὰν ἤρθαν ἐκεῖ τὰ μικρούλια καὶ μ' ἐκύτταζαν μ' ὁλοστρόγγυλα 'μάτια, τὰ φώναξα καὶ τὰ φίλεψα ἀπὸ ἕνα κ' ἐκεῖνα τἄκρυψαν μέσ' 'ς τὰ στηθάκιά τους. Δὲν πέρασε πολὺ καὶ δὲν ζοῦσαν πλειὰ τὰ μαυρόμοιρα. Τἄθαψαν καὶ θάφτηκαν μαζὶ καὶ τἀμύγδαλα καὶ σὰν πέρασε καιρὸς ἐφύτρωσαν μέσα 'ς τὴ γῆ καὶ 'βγῆκαν ἡ δυὸ ἀμυγδαλίτσαις.

»Εἶχα φέρῃ τὸ μανδήλιον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἔκλαια, πρὸς μεγάλην ἔκπληξιν τῆς γερμανίδος μου, ἥτις εἶδε πρώτην φορὰν νὰ μοὶ συμβαίνῃ τοῦτο. Μὲ ἠρώτησε τὴν αἰτίαν καὶ τῆς ἀπεκρίθην ὅτι θὰ τῆς τὴν εἰπῶ ὅταν ἐπιστρέψωμεν εἰς τοῦ θείου, διότι ἡ ὥρα ἦτο πολὺ περασμένη. Ἀλλὰ πρὶν ἀναχωρήσωμεν, ἔκοψα ἕνα κλάδον πλήρη ἀνθέων ἀπὸ τὴν μίαν ἀμυγδαλιὰν καὶ ἕνα ἀπὸ τὴν ἄλλην εἰς ἀνάμνησιν, καὶ εὐχαρίστησα τὴν καλὴν γραῖαν διὰ τὴν ἱστορίαν της.

»— Δὲν θὰ σοῦ τὴν ἔλεγα, κόρη μου, ἂν ἤξευρα πῶς θὰ σε κάμω νὰ κλάψῃς, μοῦ εἶπε φιλοστόργως.

»— Δὲν πειράζει, τῆς ἀπεκρίθην, εἶνε μερικὰ δάκρυα τὰ ὁποῖα δὲν μας κάμνουν διόλου κακό.

»Καὶ πράγματι ἐνῷ ἐπεστρέφαμεν μὲ ταχύτατον βῆμα — διότι εἴχομεν ἀργήσῃ πολὺ καὶ ὑπέθετον τὴν ἀνησυχίαν τοῦ θείου καὶ τῆς θείας μου — ἡ θλιβερὰ ἱστορία τῶν δύο ἀδελφῶν ἀπησχόλει ἀδιαλείπτως τὸν νοῦν μου ἡ δ' ἐξ αὐτῆς ζωηρὰ ἐντύπωσις καίτοι οὐχὶ εὐχάριστος μοὶ ἦτο τόσον προσφιλής, ὥστε δὲν ἀπέτεινα οὐδὲ λέξιν πρὸς τὴν σύντροφον, ἥτις πάλιν μετὰ γερμανικοῦ φλέγματος ἐσέβετο τὴν σιωπήν μου. Καὶ μόνον ἀνύψουν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὰ δίδυμα ἄνθη τῶν ἀμυγδαλῶν καὶ ἀνέπνεον τὸ γλυκὺ ἄρωμ' αὐτῶν, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο ἐγκλεῖον τρία ἅγια πράγματα, ἀγάπην, ἀθωότητα καὶ δυστυχίαν.

»Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τοῦ θείου, εἶχον ἀνάψῃ τὰ φῶτα, καὶ ἦσαν ἤδη ἄνω κάτω διὰ τὴν ἀργοπορίαν μας· ἀλλ' ὅταν διηγήθην εἰς αὐτοὺς τὴν συγκινητικὴν ἱστορίαν τῶν ἀμυγδαλῶν, μ' ἐσυγχώρησαν καὶ μ' ἐφίλησαν δακρυσμένοι καὶ οἱ δύο, ὁ θεῖός μου καὶ ἡ θεία. Μόνον ἡ Frau Ἔμμα μὲ ἤκουσε ψυχρά, ψυχρά, καὶ ἐν ἐπιλόγῳ ἠρκέσθη

νὰ μ' ἐρωτήσῃ ἂν ἀμύγδαλον εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον γερμανικὰ λέγεται Mandel. Πάντοτε εἶχα τὴν ἰδέαν ὅτι εἶνε ἀναίσθητη γυναῖκα, ἀλλ' ὄχι τόσον, Θεέ μου! . . .

»Ἀπὸ τὰ ἄνθη αὐτά, τὰ ἅγια καὶ ἱερὰ σύμβολα τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, στέλλω πρὸς σέ, ἀγαπητή μου φίλη. Τὸ ἓν ἀπὸ τὰ ἀτυχῆ ἐκεῖνα πλάσματα, μάλιστα, ἔφερε τὸ ὄνομά σου, Ἀγλαΐα.... Φύλαξέ τα ὅπως τὰ στέλλω δεμένα σφικτά, σφικτά, καὶ κάμε μου εἰς αὐτὰ ὅρκον, ὅτι ἔτσι σφικτὰ θὰ εἶνε πάντοτε δεμέναι καὶ αἱ καρδίαι μας.

Θὰ ἔλθω μεθαύριον
Σὲ φιλῶ
Ἐλένη»

. . . . . .

Ὁσάκις ἀναγινώσκω αὐτὸ τὸ γράμμα της σπαράζεται ἡ καρδία μου. Καὶ ὅμως τί παράξενο! τὸ ἀναγινώσκω ἴσα ἴσα ὁσάκις θέλω νὰ πείσω τὸν ἑαυτόν μου ὅτι ἂν ἡ Ἑλένη μὲ ἀφίνει κἄποτε μόνην καὶ τρέχει εἰς τὴν ἐξοχήν, δὲν θὰ εἴπῃ δι' αὐτὸ οὔτε ὅτι δὲν μὲ ἀγαπᾷ, οὔτε ὅτι δὲν εἶνε καλὴ καὶ χαριτωμένη κόρη.

Ἀγλαΐα ***Β.

ΣΕΛΙΔΕΣ ΕΚ ΤΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ ΜΟΥ

30 Σεπτεμβρίου.

Ἀκουμβῶν εἰς τὸ παράθυρόν μου ἀκούω τὸν ψίθυρον τῆς ἀπέναντί μου λεύκης ὑπὸ τῆς νυκτίας αὔρας λικνιζομένης καὶ τὸν μόρμυρον τῆς ὑπ' αὐτὴν ἀκαταπαύστως ῥεούσης κρήνης· μελαγχολία βαθεῖα μὲ καταλαμβάνει καὶ πόθος ν' ἀναδράμω εἰς τὸ παρελθόν, νὰ λάβω, ὡς ἐκ ταμείου πλήρους ἐξ οἰκονομιῶν, ὅ,τι στεροῦμαι σήμερον, ὀλίγην δύναμιν, ὀλίγον θάρρος.

Λαμβάνω ἀπὸ τῆς τραπέζης μου ἓν παλαιόν μου σημειωματάριον· τὸ ἀνοίγω κατὰ τύχην καὶ εἰς τὴν τελευταίαν σελίδα διὰ μολυβδοκονδύλου γεγραμμένας, ἠμιεσβεσμένας ἤδη, ἀναγινώσκω τὰς λέξεις ταύτας:

«Ἡ εὐτυχία εἶνε στέφανος τεθειμένος εἰς τὸ ἄκρον ὑψηλοῦ ἱστοῦ, ὁ δὲ θέλων νὰ τὸν ἀποκτήσῃ πρέπει ν' ἀναρριχηθῇ μέχρι τῆς κορυφῆς του. Τί παραπονεῖσαι σύ, ὅστις ἵστασαι εἰς τὴν βάσιν τοῦ ἱστοῦ μὲ τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας, καὶ μόνον ἔχεις εἰς τὸ ἄκρον αὐτοῦ ἐστραμμένα τὰ ὄμματα; μὲ τὸ βλέμμα δὲν καταβιβάζεται ὁ στέφανος».

Διατί ἔγραψα τὰς λέξεις ταύτας; ποίαν μελέτην ἢ ὀδύνην ἠθέλησα νὰ κρύψω ὑπ' αὐτάς; δὲν τὸ ἐνθυμοῦμαι· φυλάττουσι καὶ πρὸς ἐμὲ αὐτὸν τὸ μυστικόν, τὸ ὁποῖον ταῖς εἶχον ἐμπιστευθῇ· ἀλλ' ἔξαφνα ἐνεθυμήθην: ἀπαράλλακτα ὅπως τὸ καλύπτον τὴν στιγμὴν ταύτην τὴν σελήνην νέφος σχίζεται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ πίπτει τὸ φῶς της ἐκεῖ ὅπου ἦτο σκοτία τέως, καὶ ὁ συγκεχυμένος, ἄμορφος ὄγκος τῶν πραγμάτων λαμβάνει ὑπόστασιν, μορφήν, οὕτως ἀναζῇ αἴφνης ὑπὸ τὸ φῶς τῆς μνήμης τὸ ὑπὸ τὰς γραμμὰς ἐκείνας καλυπτόμενον.

Ναί, ἐνθυμοῦμαι τώρα. Μίαν ἡμέραν διηρχόμην τὴν Πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος κατηυχαριστημένος· ἐκ τοῦ περιπάτου μου ἀπέφερον σπουδαῖον εὕρημα· τὴν ὑπόθεσιν ἑνὸς διηγήματος καὶ ἔσπευδον ν' ἀποταμιεύσω τὸν πλοῦτόν μου ἐπὶ τοῦ χάρτου· ἀλλὰ πρὸ τῆς θύρας τοῦ καφφενείου Γιαννοπούλου βλέπω αἴφνης μίαν μορφὴν πολὺ γνωστήν, ἀλλ' ἀσυνείθιστον εἰς τὸ βλέμμα μου, μορφὴν ἀναμνήσασάν με διὰ μιᾶς ἀπομεμακρυσμένον παρελθόν, χρόνους μαθητείας καὶ ἥβης.

Παρετήρησα ἀτενῶς τὸν νέον ἐκεῖνον καὶ οὗτος μὲ ἠτένισεν ὁμοίως, ἀμφότεροι δὲ προὐχωρήσαμεν ὁρμεμφύτως πρὸς ἀλλήλους, ὡσεὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς δυνάμεως ὠθούμενοι, καὶ εἰς τῶν δύο τὸ στόμα ἀνῆλθε συγχρόνως τὸ ὄνομα τοῦ ἑτέρου:

— Γιάγκο!

— . . . . . !

Ἀντηλλάξαμεν θερμὸν φίλημα ὑπὸ τὰ περίεργα βλέμματα τῶν πέριξ· ἐκαθήσαμεν εἰς ἓν παράμερον τραπέζιον κ' ἐκεῖ ἤρχισαν ἀκατάσχετοι αἱ ἐξομολογήσεις.

Ἤμεθα συμμαθηταὶ ἀπὸ τῶν βάθρων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου μέχρι τοῦ Γυμνασίου· ἡ πρόωρος ὀρφανεία του, τὰ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ πατρὸς γεννώμενα καθήκοντα τοῦ υἱοῦ πρὸς τὴν ἀπροστάτευτον οἰκογένειαν τὸν ἠνάγκασαν νὰ διακόψῃ τὰς σπουδάς του. Δεκαεξάετης μετέβη εἰς τὴν Ρουμανίαν ὡς ὑπάλληλος, σχεδὸν ὑπηρέτης, ἐμπορικοῦ καταστήματος· τότε ἤρχισε τὸν δεινὸν ἀγῶνα τοῦ βίου· ἐλάμβανε τριάντα δραχμὰς τὸν μῆνα ἐκ τῶν ὁποίων ἔζη, ἐκοιμᾶτο δὲ ὑπὸ τὴν κλίμακα τῆς οἰκίας· ἀλλ' εἰργάσθη καρτερικῶς, καὶ κατὰ μικρὸν ἀνῆλθε μέχρι τῆς θέσεως τοῦ πρώτου ὑπαλλήλου, μέχρι τῆς βαθμῖδος τοῦ συνεταίρου, καὶ πρὸ δύο ἐτῶν συνεζεύχθη τὴν θυγατέρα τοῦ πρώην αὐθέντου· ἦλθε δὲ νὰ ἐγκατασταθῇ ἐν Ἀθήναις, νὰ ἱδρύσῃ βιομηχανικὸν κατάστημα, νὰ ζήσῃ ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ χώματος, μακρὰν τοῦ ἀξένου ῥωμουνικοῦ.

Ταῦτα μοὶ διηγεῖτο εὐχαρίστως μέν, ἀλλ' ἄνευ κόμπου καὶ καυχησιολογίας· κατ' αὐτὸν ἡ εὐτυχία ἐπῆλθε φυσικῶς, ὡς τόκος ἐκ κεφαλαίου ἐργασθέντος.

Μὲ παρεκάλεσε νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν οἰκίαν του· ἦτο κάλλιστα ἐσκευασμένη, μαρτυροῦσα τὴν ἄνεσιν, τὸν πλοῦτον, τὴν καλαισθησίαν· εἰς τὸν τοῖχον ἦσαν ἀνηρτημέναι ἐν μέσῳ λαμπρῶν πλαισίων δύο ἐλαιογραφίαι παριστῶσαι τὸν πενθερόν

του καὶ τὴν πενθεράν του μὲ *γιαννιώτικα*· ἡ σύζυγός του, ὡραιοτάτη ξανθὴ μὲ γαλανοὺς ὀφθαλμούς, τὸν ἀγαπᾷ ὡς ἀρραβωνισμένη ἔτι· εἶνε πολιορκημένος ἐξ ἀγάπης πανταχόθεν, καὶ ἡ μήτηρ του, ἡ γηραιά του μήτηρ, μὲ τὰς λευκάς της τρίχας ἧς φιλοξενεῖ τὸ εὔδαιμον γῆρας, καὶ ἡ νεαρὰ ἀδελφή του, ἣν ἐπροίκισε καὶ ἠρραβώνισε, τὸν λατρεύουν.

Ἡ οἰκία, τὰ ἔπιπλα, αἱ μορφαί, ὅλα εἶχον μίαν ἔκφρασιν λέγουσαν: «ἐδῶ εἶνε ἡ εὐτυχία·» ὡς καὶ τὸ κανάριον τὸ ὁποῖον φαιδρὸν ἐλούετο ἐν τῷ κομψῷ κλωβίῳ μοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἔλεγε μὲ τὸ γοργόν του κελάδημα: «ἐδῶ εἶνε ἡ εὐτυχία· ἐδῶ! ἐδῶ!»

Εἶνε δὲ ἔργον τοῦ φίλου μου αὐτή· αὐτὸς δίδει τὸ μειδίαμα εἰς ὅλα τὰ χείλη, τὸ σύνθημα τῆς χαρᾶς εἰς ὅλας τὰς καρδίας.

Καὶ ὅλα ταῦτα τὰ κατώρθωσεν εἰς δώδεκα ἔτη· ἵδρυσε τὸ μέλλον του, ἀπέκτησε περιουσίαν, ἀνήγειρε τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο οἰκοδόμημα διὰ τοῦ ὑλικοῦ ἑκάστης ἡμέρας ἐκ τῶν ἐτῶν ἐκείνων, ἑκάστου λεπτοῦ ἐκ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων.

Ἀλλ' ἐγὼ τί ἔκαμα εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα; τὸ ἰδικόν μου ἔργον ποῖον εἶνε;

Δύο τρία ἄρθρα ὑπὸ ψευδώνυμον ἢ ἄνευ ὑπογραφῆς εἰς μίαν ἐφημερίδα, ἓν ἢ δύο διηγήματα ἄνευ ἀξίας καὶ τίποτε ἄλλο.

— Τί ἀδιάκριτος ποῦ εἶμαι; μοὶ λέγει τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ φίλος μου, σοῦ λέγω, σοῦ λέγω ὅλο διὰ τὸν ἑαυτόν μου, καὶ δὲν σ' ἐρώτησα ἀκόμη διὰ σέ! Τί κάμνεις; γράφεις ἀκόμη; κάπου κάπου ἔβλεπα τὰ γραφόμενά σου.

— Γράφω! εἶπα κατησχυμμένος.

— Ἀμ' ἐσὺ ἀπὸ μικρὸς εἶχες κλίσιν 'ς αὐτά· τὸ θυμᾶσαι;

Τὸν ἠτένισα κατὰ πρόσωπον μήπως μὲ εἰρωνεύετο· ἀλλ' ὡμίλει σοβαρῶς, νομίζων μάλιστα ὅτι μοὶ ἀπέτεινε φιλοφρόνησιν. Τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἀπηρχόμεθα διὰ τῆς ἡμιανοίκτου θύρας δωματίου, εἶδον λίκνον καὶ ἐντὸς κύματος τριχάπτων τὴν κεφαλὴν παχουλοῦ νηπίου, πρὸ ὀλίγου ἀφυπνισθέντος. Τὸ ἔλαβεν εἰς τὴν ἀγκάλην του, τὸ ἐφίλησε θερμῶς, κ' ἐκεῖνο μειδιῶν αὐτῷ θεσπεσίως, ὅπως μόνον τὰ ὡραῖα νήπια μειδιῶσιν, ἐψέλλισε χονδρὰ χονδρά, φουσκῶνον τὰς παρειάς του, μπᾶ—μπᾶ!

Δὲν εἰξεύρω διατί ὅλη ἡ εὐτυχία ἐκείνη, χωρὶς νὰ τὴν φθονῶ τὸ παράπαν, μ' ἔπνιγε· ἤμην μελαγχολικός· ἐβάδιζον περίλυπος παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ φίλου μου.

— Μὰ τί ἔχεις, ἀδελφέ;

— Τίποτε, τίποτε!

Δὲν ἐνόει τί εἶχον· καὶ πόσον εὐτυχὴς ἦτο μὴ δυνάμενος νὰ τὸ ἐννοήσῃ! Τί εἶχον;

Ὅτε αὐτὸς ἀνελάμβανε τὴν ἀγρίαν κατὰ τοῦ πεπρωμένου πάλην, στομούμενος τὸν χαρακτῆρα ἐν τῇ δυστυχίᾳ, ἀποκτῶν τὸ θάρρος ἐν τῇ κακουχίᾳ, ὡς ὁ στρατιώτης τὸ ἀτρόμητον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὅτε αὐτὸς μόνος ἐμάνθανε γαλλικὰ μὲ τὴν μέθοδον, καὶ τὸν συνελάμβανεν ὁ κύριός του, καὶ τῷ ἔδιδεν ἔπειτα διδάσκαλον τῆς γαλλικῆς ὅπως τῷ ἀναθέσῃ τὴν γαλλικὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ καταστήματος, ὅτε αὐτὸς ἠγείρετο ὄρθριος καὶ μετέβαινεν πρὶν ἔτι διαλυθῇ ἡ πάχνη τῶν ψυχρῶν πρωϊῶν τῆς Ῥουμανίας, εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς πόλεως, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄγγλου διδασκάλου — διότι δὲν ἤρκει ὁ μισθός του ὅπως τὸν προσκαλέσῃ εἰς τὸ δωμάτιόν του— κ' ἐμάνθανε τὴν ἀγγλικὴν οὐχὶ ὅπως ἀναγνώσῃ εἰς τὸ πρωτότυπον τὸν Δὸν-Ζουὰν τοῦ Βύρωνος, ἀλλὰ πεζότατα διὰ τὴν προμήθειαν ἀγγλικῶν εἰδῶν, ὅτε αὐτὸς ἐκέρδαινε χρήματα, ἐγίνετο ἀνεξάρτητος, ἔδιδεν εἰς τὸ θυλάκιόν του τὴν δύναμιν νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν καρδίαν του, ἐγὼ τί ἔκαμνα;

Ὦ! ἐγὼ ἐμάνθανα ἀπὸ τὴν καλολογίαν διατί τὸ τριαντάφυλλον εἶνε ὡραῖον, ἐφρόντιζον περὶ τοῦ ἰδανικοῦ ἐν τῇ τέχνῃ, ἐκοιμώμην εὐτυχὴς διότι τὴν ἡμέραν ἀνέγνων ὡραίους στίχους, τῶν ὁποίων ἡ μαγευτικὴ στροφὴ διὰ τοῦ μελῳδικοῦ ῥυθμοῦ μ' ἐλίκνιζεν ἡδέως, ἐτρεφόμην μὲ τὴν ἀμβροσίαν τοῦ ῥεμβασμοῦ ἀμεριμνῶν περὶ τοῦ χυδαίου ἄρτου τῆς πραγματικότητος, ἔπλαττον ἄλλον κόσμον ὡς νὰ μὴ μὲ ἤρκει οὗτος, ἐνόμιζον ὅτι ἐξεπλήρωσα τὸν προορισμόν μου ἅμα ἐπετύγχανα μίαν ὑποφερτὴν ἔκφρασιν.

Πόσον, πόσον ἤθελον νὰ ἐπιστρέψω ὀπίσω, νὰ εἶμαι δέκα πέντε ἐτῶν καὶ νὰ μέλλω τώρα νὰ διανύσω τὸ στάδιόν μου, ἀνυπομονῶν νὰ δράμω πρὸς τὰ πρόσω ὡς δρομεὺς ἵππος! Ἂς ἤρχιζα ἀπὸ ὑπηρέτου· μοῦ φαίνονται ἡδονικοὶ οἱ κόποι οὓς θὰ ὑφιστάμην· δὲν θὰ ἐφρόντιζα οὔτε στιγμὴν περὶ λέξεων κενῶν:

Les mots ressemblent aux vases
Les plus beaux sont les moins remplis.

Θὰ τὸ ἠννόουν τοῦτο χωρὶς νὰ μοὶ τῷ εἴπωσι, διότι ἀντὶ τῆς ἁρμονίας τῶν λέξεων θὰ κατεκήλει τὴν ψυχήν μου ἡ ἁρμονία τῶν ἔργων, ἡ γοητεία τῆς πραγματικότητος, ὡς ἡ εὐτυχία τοῦ φίλου μου, ἥτις εἶνε ὑπερτέρα ἑκατὸν ποιημάτων.

Αἴ! ὅταν κανεὶς ἔχῃ ὑπὸ τὸ μέτωπόν του βογκῶσαν ἢ κελαδοῦσαν τὴν μεγαλοφυΐαν, ἂς ὀλολύζῃ τότε ἢ ἂς γελᾷ, διότι εἶνε ὁ διερμηνεὺς τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, διότι συμπληροῖ τὸν Δημιουργὸν ἐπαυξάνων τὸ Καλὸν καὶ τὸ Ἀγαθὸν ἐν τῷ κόσμῳ· ἀλλ' ὅταν συναισθάνεται τὴν μετριότητά του καὶ ἡ συναίσθησις αὕτη βαρύνει αὐτὸν ὡς αἰσχύνη, κατὰ τὸν ποιητήν, ὅταν αἰσθάνεται ὅτι τὸ ἔργον του θὰ ἐνταφιασθῇ μόλις κλεισθοῦν τὰ χείλη του, τότε διατί νὰ μὴ γείνῃ βιομήχανος, ἔμπορος, ἀποχειροβίωτος, ὠφέλιμος; Ἐν τῇ τέχνῃ πρέπει νὰ ἐπικρατῇ τὸ ἔμβλημα τοῦ Καίσαρος: Aut Caesar aut nihil· ὅταν τις δὲν εἶνε οὔτε ἀετὸς οὔτε ἀηδών, ἂς χρησιμεύῃ τοὐλάχιστον διὰ τὸν ὀρνιθῶνα. Ἀντὶ πέντε ἓξ μετρίων διηγημάτων δὲν ἦτο προτιμότερον νὰ προσφέρω εἰς τὴν Ἑλλάδα ἑκατόν, πεντήντα, εἴκοσι χιλιάδας φράγκων; Ἐν τούτοις δὲν προτιμῶ τὴν ὕλην ἀπὸ τὴν ἰδέαν. Ὤ, ὄχι! προτιμῶ τὸν ζάπλουτον τῆς κεφαλῆς ἀπὸ τὸν τοῦ χρηματοκιβωτίου καὶ τὸν θαυμάζω· ἀλλ' ὁ πλοῦτος τῆς διανοίας πρέπει νὰ εἶνε χρυσός· ἐν τῇ τέχνῃ τὰ χαλκώματα δὲν ἔχουν ἀξίαν.

Ὦ! ἂς ἠδυνάμην, ἂς ἠδυνάμην νὰ ἐπιστρέψω ὀπίσω, νὰ ἔχω ἐνώπιόν μου τὴν εὐτυχίαν, καὶ νὰ ἐξαρτᾶται ἐξ ἐμοῦ νὰ τὴν ἀποκτήσω! Ἀλλὰ φεῦ! δὲν δύναμαι· τὸ παρελθόν μου μὲ τοὺς ῥεμβασμούς του ὡς ἐσκωριασμένη πανοπλία, ἣν δὲν δύναμαι νὰ ἐκδυθῶ, μὲ βαρύνει καὶ δὲν δύναμαι νὰ προχωρήσω. Εἶμαι ἄχρηστος καὶ θὰ μείνω.

Εἶχα ἐπιστρέψει εἰς τὸ δωμάτιόν μου. Ἀντὶ νὰ γράψω τὸ διήγημά μου, τὸ ὁποῖον τὸ πρωὶ ἤμην τόσον εὐτυχὴς ὅτι ἐνεπνεύσθην, ἔγραψα εἰς τὸ σημειωματάριόν μου διὰ τοῦ μολυβδοκονδύλου τὰς περὶ τῆς εὐτυχίας ταύτας λέξεις, αἵτινες εἶνε ἡμίσβεστοι, διότι, τὸ ἐνθυμοῦμαι καλῶς, ἐν στιγμῇ ἄκρας ἀποθαρρύνσεως, συλλογισθεὶς τὸ κενὸν τοῦ παρελθόντος μου καὶ τὸ κενὸν τοῦ μέλλοντός μου, ἔκλινα ἐπὶ τῶν γραμμῶν αὐτῶν τὴν κεφαλήν μου καὶ ἔκλαυσα πικρῶς....

Ω.

ΕΠΙ ΤΗ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΙ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΦΙΛΟΥ ΜΟΥ Γ. Σ.

Πέρασε, πάει ὁ καιρός, ποὺ τὸ χελιδονάκι
καθόταν 'ς τὴ φωλήτσα του ζεστὸ καὶ χαϊδεμένο,
ποῦ τοὔφερν' ὁ μπαμπᾶς φαγί καὶ ἡ μαμὰ φιλάκι,
καὶ τὸ ξυπνοῦσε ἡ νόνα του ἀκόμη νυσταγμένο.

Τώρα φτερούγαις ἔκαμε τὸ τρυφερὸ πουλάκι,
ταὶς ἄνοιξε, κ' ἐπέταξε, καὶ πάει σὲ τόπο ξένο,
νὰ μάθῃ ξενικοὺς σκοπούς, καινούριο τραγουδάκι,
καὶ νἄρθῃ 'πίσω νὰ τὸ πῇ, φαιδρό, καμαρωμένο.

Ὥρα καλὴ 'ς τὸ δρόμο του, καὶ ὁ θεὸς μαζύ του,
νὰ τὸ φυλάῃ ἀπὸ βορρὰ κι' ἀπὸ γεράκου νύχι,
νὰ ἦνε δροσιὰ ὁ ὕπνος του καὶ ἴσκιος ἡ ζωή του.

Κι' ὅ,τι κι' ἂν φέρῃ μιὰ στιγμή, κι' ὅ,τι κι' ἂν φέρ' ἡ τύχη,
ἕνα μονάχα φυλακτὸ ἂς ἔχῃ ἡ ψυχή του:
Ἀστὸν ἴσιο δρόμο νὰ πατῇ, κι' ἂς τύχῃ ὅ,τι τύχῃ.

Ἀπρίλιος, 1884.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Προξενήτρια εἰς ὑποψήφιον γαμβρόν:... — Γιατὶ ποῦ λές, εἶνε τρεῖς κόραις. Τῆς μικρότερης τῆς δίνει ὁ πατέρας της 30, 000 προῖκα, τῆς δεύτερης 40,000, τῆς τρίτης, ἐπειδὴ εἶνε ἀπὸ τὸν ἕνα ὦμο ὀλίγον σὰν καμπούρα, τῆς δίνει 60,000.

Ὑποψήφιος γαμβρός. — Μήπως ἔχει καμμιὰ ἄλλη ποῦ νὰ εἶνε καὶ ἀπὸ τοὺς δυὸ ὤμους καμπούρα;...

* * *

Ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ;

— Λοιπόν, καλὸ κατευόδιο, γυναῖκα. Ὁ Θεὸς μαζύ σου.

— Ἄμ' κι' ὁ Θεός, ἄνδρα μου, δὲν ταξειδεύει κατάστρωμα μὲ τέτοιο καιρό!...

* * *

Διδάσκαλος ἐρωτῶν τὸν μικρὸν Νίκον:

—.... Λοιπὸν εἴκοσι πλὴν εἴκοσι;...

Ὁ Νίκος σιωπᾶ.

Διδάσκαλος. — Νά, διὰ νὰ τὸ καταλάβῃς καλλίτερον: Ὑπόθεσε ὅτι εἶχες 20 λεπτὰ μέσα 'ς τὴν τσέπη σου, καὶ ὅτι τὰ χάνεις αὐτὰ τὰ 20 λεπτά. Τί θὰ ἔχῃ τώρα ἡ τσέπη σου;

Νίκος. — Θὰ ἔχῃ καμμιὰ τρύπα!

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ὁ γηραιός, ἀλλ' ἀκμαῖος τό τε σῶμα καὶ τὸν νοῦν Λεσσέψ, συνδιαλεχθεὶς πρὸς ἀνταποκριτὴν τῆς «Ἐφημ. τῶν συζητήσεων», ἀνεκοίνωσεν εὐάρεστα περὶ τῆς Παναμαίας διώρυγος. Αἱ ἐργασίαι θὰ συμπληρωθῶσιν ἐντὸς τῆς τεταγμένης προθεσμίας καὶ ἐν ἔτει 1888 ἡ διώρυξ θὰ παραδοθῇ εἰς τὴν ναυτιλίαν. Ἡ Κυβέρνησις τῆς Κολομβίας, κατὰ τὰ συμπεφωνημένα, παρεχώρησεν ἤδη τῇ ἑταιρίᾳ 150,000 στρέμματα παροχθίου γῆς. Ἡ διώρυξ θὰ ἔχῃ μῆκος 60 χιλιομέτρων, ὁ δὲ διάπλους αὐτῆς δὲν θ' ἀπαιτῇ πλείονας τῶν δέκα ὡρῶν. Οἱ Ἀμερικανοὶ ἐπολέμησαν κατ' ἀρχὰς τὸ ἔργον μεθ' ὅσης ἄλλοτε οἱ Ἄγγλοι τὴν τομὴν τῆς σουεζικῆς διώρυγος ἐμπαθείας, ἀλλὰ φωτισθέντες μετέβαλον γνώμην, καὶ νῦν ὡς πρακτικοὶ ἄνθρωποι ἑτοιμάζονται νὰ χρησιμοποιήσωσι τὴν πρὸς τὸ ἐμπόριον ἀνοιγομένην νέαν ὁδόν, συνωμολόγησαν δ' ἤδη ἐμπορικὰς καὶ ναυτιλιακὰς συμβάσεις πρὸς τὰ παρὰ τὸν Εἰρηνικὸν Ὠκεανὸν κράτη. Ὁ «μέγας Γάλλος» ἐξέφρασεν ἐν τέλει τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ παραστῇ αὐτοπροσώπως εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ νέου του μεγαλουργήματος.

Διοκλῆς ὁ νομοθέτης τῶν Συρακουσίων εἶχεν ἀπαγορεύσει ἐπὶ ποινῇ θανάτου εἰς τοὺς πολίτας νὰ συνέρχωνται ἔνοπλοι ἐν τῇ ἀγορᾷ. Μετ' οὐ πολὺ ὁ ἐχθρὸς προσέβαλε τὰ πέριξ τῆς πόλεως καὶ ὁ Διοκλῆς ἐξῆλθε τῆς οἰκίας του ὡπλισμένος ὅπως μεταβῇ εἰς τὰ τείχη. Καθ' ὁδὸν ὅμως μαθὼν ὅτι στάσις εἶχεν ἐκραγῇ ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἔδραμεν ἐκεῖ ἔνοπλος ὡς ἦτο. Τῶν πολιτῶν τινες, ἰδόντες αὐτόν, ἀνέκραξαν: — Διόκλεις, κατέλυσας τὸν νόμον σου! — Εἴπατε

μᾶλλον ὅτι τὸν ἐπεκύρωσα, ἀπήντησεν ὁ αὐστηρὸς νομοθέτης, καὶ ἐβύθισε τὸ ξίφος εἰς τὰ στήθη του.

Ὁ βαρόνος Βεζενβάλ εἶχε γέροντα ὑπηρέτην, ὅστις ἀπὸ τῆς μικρᾶς αὐτοῦ ἡλικίας ὑπηρετῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ βαρόνου διῆγε τότε ἐν αὐτῷ τὰς τελευταίας του ἡμέρας ἐν ἡσυχίᾳ ὑπηρετούμενος μετὰ σεβασμοῦ ὑπὸ τῶν ἄλλων ὑπηρετῶν, καταλειπόντων δὲ μόνον αὐτῷ μικράς τινας ὑπηρεσίας, ὅπως μὴ νομίσῃ ὅτι ἦτο περιττὸς ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ταῦτα πάντα κατ' αὐστηρὰν διαταγὴν τοῦ βαρόνου. Ἡμέραν τινὰ ὁ γέρων Βλανσάρ, οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ ὑπηρέτης, ἔσχε τὴν ἀτυχίαν νὰ θραύσῃ Ἰαπωνικόν τι ἀγγεῖον, ἐν ᾧ ὁ βαρόνος εἶχε φυτευμένον ἄνθος ἐκ τῶν σπανίων, ὅπερ πεσὸν κατὰ γῆς ἐθραύσθη ἐπίσης. Ὁ βαρόνος παραφερθεὶς ἐκ τῆς ὀργῆς ὕβρισε τὸν δυστυχῆ γέροντα, ὅστις μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ τοῦτο, τὴν ἐπαύριον ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ τὴν ἄδειαν νὰ ἀποσυρθῇ τῆς οἰκίας. Ὁ βαρόνος, τοῦ ὁποίου ἡ ὀργὴ εἶχε πλέον παρέλθει, συγκινηθεὶς τοῦ εἶπε: «Νὰ μὲ ἐγκαταλείψῃς; ἀ! τοῦτο εἶνε ἀδύνατον, πτωχέ μου Βλανσάρ.» Ἰδὼν ὅμως ὅτι ὁ γέρων ἐπέμενεν, εἶπεν αὐτῷ: «Ἄφοῦ, κύριε, δὲν ἐπιθυμεῖς νὰ συζῶμεν πλέον, ἰδοὺ ἡ κλεὶς, λάβε την· εἶσαι ἀρχαιότερος ἐμοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἐγὼ ὀφείλω νὰ ἀπέλθω.» Ὁ γέρων ταῦτα ἀκούσας συνεκινήθη καὶ κλαίων ἠθέλησε νὰ ῥιφθῇ εἰς τοὺς πόδας τοῦ βαρόνου, ἀλλ' οὕτως τὸν ἔσφιγξεν εἰς τὰς ἀγκάλας του.

Νέον εἶδος πλωτῶν φάρων κατασκευάζεται ἐν Ἀγγλίᾳ, προωρισμένων νὰ διευκολύνωσι τὴν πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ὁδὸν τῶν Ἄγγλων. Οἱ φάροι οὗτοι κατεσκευασμένοι ἀπὸ λαμαρίναν, ἔχουσιν ὕψος 100 μέτρων, καὶ ὁμοιάζουσι πρὸς ὑπερμεγέθεις σημαντῆρας· περιλαμβάνουσι δὲ ἐσωτερικὴν κλίμακα, θαλάμους καὶ ἕνα φανὸν ἐπὶ τῆς κορυφῆς. Θέλουσι κομισθῆ πλέοντες ὡς σχεδίαι μέχρι τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν θὰ καταλάβωσι καὶ προσαρμοσθῆ τῇ βοηθείᾳ σιδηρῶν βαρῶν καὶ ἁλύσσεων.

Διὰ νὰ λάβῃ τις ἰδέαν τοῦ σχήματος τῆς συσκευῆς, δέον νὰ φαντασθῇ φιάλην κατὰ τὸ ἥμισυ πλήρη ὕδατος πλέουσαν ἐντὸς καδίσκου, καὶ θέλει ἔχει ἐν σμικρῷ τὴν εἰκόνα τῶν πλωτῶν φάρων τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Οἱ φάροι οὗτοι θέλουσι συνδεθῆ δι' ὑποβρυχίων κάλων καὶ τεθῆ ἐν σταθερᾷ πρὸς ἀλλήλους συγκοινωνίᾳ. Θέλουσι δὲ χρησιμεύσει εἰς τὸ μεταδίδειν εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἠπείρους μετεωρολογικὰς πληροφορίας καὶ παρέχειν καθημερινὰς εἰδήσεις εἰς τὰ παρερχόμενα πλοῖα.

Ἐν Γενεύῃ ἐγένοντο ἐσχάτως πειράματα ἠλεκτρικοῦ φωτισμοῦ πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν τραυματιῶν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης. Καίτοι δὲ ἡ ἐπικρατοῦσα πανσέληνος δὲν ἐπέτρεψε νὰ καταδειχθῇ ὅσον ἔδει ἡ χρησιμότης τοῦ βέσου τούτου, οὐχ ἧττον ἡ ἐκεῖ ἐδρεύουσα συνδιάσκεψις ἀπεφάσισε νὰ συστήσῃ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς κυβερνήσεις τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς εἰς τοὺς μέλλοντας πολέμους πρὸς εὕρεσιν καὶ συναγωγὴν τῶν τραυματιῶν καὶ ἐνταφιασμὸν τῶν νεκρῶν ἐν τοῖς πεδίοις τῆς μάχης.

Ἐν Βρυξέλλαις ἐκτίθενται νῦν εἰς κοινὴν θέαν ζεῦγος διδύμων ἀδελφῶν, κορασίων ἑξαετῶν, ἅτινα ἐγείρουσιν εἰς ἄκρον τὴν περιέργειαν καὶ τὸν θαυμασμὸν τῶν θεατῶν, καθόσον τὰ δύο αὐτῶν σώματα εἰσὶ συγκεκολλημένα κατὰ τὸ κάτω μέρος τῶν νώτων, ἐξ οὗ καὶ ὠνομάσθησαν πυγοπαγεῖς.

Τὰ δύο ταῦτα παράδοξα ὄντα, ὀνομαζόμενα Ῥόζα καὶ Ἰωσηφίνα Βλάζεκ, ἐγεννήθησαν ἐν Βοημίᾳ, εἰσὶ δὲ χαριέστατα παιδία, ξανθόμαλλα, καθ' ὅλα εὐεκτοῦντα, φαιδρότατα καὶ εὐφυέστατα, ἀγαπῶντα πολὺ νὰ τρέχωσι, νὰ παίζωσι καὶ νὰ γελῶσι.

Τὰ σώματα αὐτῶν εἰσὶ συγκεκολλημένα ὡς τὰ τῶν ἀμερικανίδων ἀδελφῶν Μίλλι καὶ Χρηστίνης, καὶ τὰ τῶν περιωνύμων καταστάντων ἄλλοτε Σιαμαίων ἀδελφῶν, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἐκείνων μὲν τὰ σώματα συνεῖχοντο κατὰ τὴν κοιλίαν, τούτων δὲ κατὰ τὸ κάτω μέρος τῶν νώτων, ὡς καὶ τὰ τῶν ἀμερικανίδων ἀδελφῶν. Παρετηρήθη δὲ ἀσφαλῶς ὅτι εἰς τὰ τοιαῦτα ἐκτρωματικὰ δίδυμα ἡ συνοχὴ εἶνε πάντοτε εἰς ὁμόλογα μέρη τοῦ ἑαυτῶν σώματος, ἤτοι κοιλίας πρὸς κοιλίαν, ὡς εἰς τοὺς Σιαμαίους ἀδελφούς, ἢ νώτων πρὸς νῶτα ὡς εἰς τὰς ἀμερικανίδας. Αὐτὸ τοῦτο συνέβη καὶ εἰς τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος παιδία. Ἡ Ῥόζα καὶ ἡ Ἰωσηφίνα Βλάζεκ ἐγεννήθησαν ἔχουσαι τὰ νῶτα συγκεκολλημένα· ἐπειδὴ δ' ἡ τοιαύτη θέσις ἀπέβαινεν αὐταῖς λίαν ὀχληρά, κατώρθωσαν μικρὸν κατὰ μικρὸν νὰ στραφῶσιν ἡ μία πρὸς τὴν ἄλλην, οὕτως ὥστε νὰ παρουσιάζωσιν ἀμφότεραι πρόσωπον πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος, καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς δυσκολίας νὰ δύναται ἡ μία νὰ ἀσπάζηται τὴν ἄλλην· ὥστε ἐκ πρώτης ὄψεως εὐκόλως ἀπατᾶται ὁ θεώμενος αὐτὰς περὶ τοῦ ἀνατομικοῦ αὐτῶν σχηματισμοῦ. Οὕτω δὲ δύνανται νὰ βαδίζωσι προχωροῦσαι ἐν στάσει παραλλήλῳ, καὶ νὰ ἀναπαύωνται ἀνακλινόμεναι πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἐντεῦθεν προέρχεται ὅτι, ὅταν θέλωσι νὰ κινηθῶσιν, ἐκ τῶν τεσσάρων αὐτῶν ποδῶν προβάλλουσι πρῶτον τοὺς δύο ἐσωτερικούς, ἑκατέρα ἀνὰ ἕνα, εἶτα στηριζόμεναι ἐπ' αὐτῶν, προβάλλουσι τοὺς δύο ἐξωτερικούς, ὁ τρόπος δὲ οὗτος καθιστᾷ τὸ βάδισμα αὐτῶν εἰς ἄκρον περίεργον. Μολαταῦτα δύνανται ἄνευ τῆς παραμικρᾶς δυσκολίας νὰ βαδίζωσι, νὰ τρέχωσι καὶ νὰ χορεύωσιν. Ἔχουσι δὲ μίαν μόνον κοινὴν ἕδραν, πάντα δὲ τὰ ἄλλα αὐτῶν ὄργανα διπλᾶ.

Κατὰ τὴν ὄψιν ὁμοιάζουσι πολὺ αἱ δύο Βοημίδες ἀδελφαὶ καὶ εἶνε ἀμφότεραι ζωηρότεραι· μόνον δ' ἡ μία αὐτῶν εἶνε ὀλιγώτερον τῆς ἄλλης πονηρά. Αἱ κεφαλαί των δὲν εἶνε ἀκριβῶς σύμμετροι ἀλλὰ πεπλατυσμέναι κατὰ τὰ μέρη, τὰ ὁποῖα ἀντικρύζουσι πρὸς ἄλληλα. Δύναται ἑκατέρα νὰ διανοῆται χωριστά, συχνὰ δὲ συμβαίνει ἐνῷ κοιμᾶται ἡ μία, νὰ γρηγορῇ ἡ ἄλλη, καὶ λέγεται μάλιστα ὅτι οὕτω συμβαίνει πάντοτε, ὅπερ ἴσως εἶνε ὑπερβολή. Ἑκατέρα ἔχει ἴδιον στόμαχον· δὲν ἐβεβαιώθη ὅμως, κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ γράφοντος τὰ περὶ αὐτῶν, ἐὰν τὸ αἴσθημα τῆς πείνης ἐπέρχεται ταυτοχρόνως εἰς ἀμφοτέρας. Πάσας τὰς σωματικὰς αὐτῶν ἀνάγκας ἐκτελοῦσι χωριστά, καὶ μόνον μιᾶς ἐπιβάλλει αὐταῖς κοινὴν τὴν ἐκτέλεσιν ἡ κοινότης τῆς ἕδρας.

Εἰς τὰς δύο Ἀμερικανίδας διδύμους συνέβαινε τὸ ἰδιάζον τοῦτο ὅτι εἶχον κοινὸν τὴν αἴσθησιν τῆς ἁφῆς εἰς τοὺς τέσσαρας πόδας· τοῦτο ὅμως δὲν συμβαίνει εἰς τὰς Βοημίδας, καὶ κατὰ τοῦτο μόνον διαφέρουσιν ἐκείνων.

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀνδρέου Κορομηλᾶ 1884 — Β', 893.